

הקושי על שצדיניהם אין מוילאין, ושפיר לריך הגמי לפרש עכשיו גם כל שצדיניהם אין מוילאין וכו'. ולפי"ז י"ל קושיית רש"י ז"ל ושאר מפרשים ז"ל דמקשין אמאי לא מקשין ממתני דמרבצא בפירות, ולפני"ש י"ל דניחא לי להקשות ממשכנתא כדי שיקשה מזה על שני דינים דר"ס, משא"כ ממתני ל"ק רק על הא דאמר כל שצדיניהם מוילאין.

או י"ל דהנה הכי ז"ל פוסק וכן נפסק בש"ע יו"ד קס"א ס"ה דריבית קלואה יוצאת דיינים אבל אין יורדין לנכסיו רק כופין במוכות עד שמתזיר, והנה לפי"ז אין החזרה בצורת דאס ברה לא נוכל לגבות ממנו, וא"כ נוכל לומר דמשיקרא ה"י סוצר לפרש מאי דאמר ר"ס בדיוניו מוילאין ממלוה ללוה היינו יורדין לנכסיו דזה מקרי מוילאין דבא וודאי לידי גזייתא, וא"כ ל"ק כלל על הא דאמר ר"ס כל שצדיניהם אין מוילאין וכו' בדיוניו אין מחזירין ד"ל דקאי על רבית קלואה, ואשמעין דאין מוילאין, כלומר דאין יורדין לנכסיו, וזה מקרי אין מוילאין ממלוה ללוה, ואף דר"א אמר מוילאין היינו כופין אבל לא אמר מוילאין ממלוה ללוה דזה מקרי יורדין לנכסיו, אמנם עכשיו דמקשה על מאי דאמר כל שצדיניהם מוילאין וכו' ולריך לפרש דהיינו ריבית קלואה ומאי שכופין מקרי מוילאין ממלוה ללוה אף שאין יורדין לנכסיו מקרי מוילאין, א"כ קשיא על מאי שאמר ר"ס כל שצדיניהם אין מוילאין וע"כ לריך לאוקמי בריבית מוקדמת ומאוחרת.

בעזה"י. חידושים שחידשתי מהיום ע"ה שבט שנת תתרי"ב חכמת שלמה. ב"מ ד' ס"ח.

ס"ח ע"א מתני', אין מושיבין חנוני כ"י ולא יקח מעות ליקח צדן פירות כ"י, עיין פירוש הקונטרס. ולכאורה הוא פלא צעירי למה נקט משנתנו לשון חנוני דלריך לפרש כפירש"י שהוא מוכר צמנות פרוטה פרוטה, בפשיטות כ"ל למקט כגון שנתן לי צע"כ פירות לילך ולמכור במקום אחר. ונראה לפענ"ד דהנה לכאורה קשה להבדל דאמר לקמן (ד' ק"ד) הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון עבדי רבנן תקנתא כ"י, מאי כשמיטנו צדן הלא ממתניתין שמעת לה, והתוס' תירצו שם מה שחירצו. אבל צדן חירוצא מצינו לפרש דמשנתנו איירי כגון שנתן לי פירות למכור צמנות פרוטה פרוטה דע"כ האחריות הוא על המקבל דליכא למימר דאחריות הוא על הנותן עד שחזיר כל פו"פ, דא"כ נתן דבריו לשעורין, והבדל איירי שנתן לי פירות לילך ולמכור במקום אחר והוא אחריות הדך על הנותן עד שימכור כדאמרין לקמן דף ע"ב: ומש"כ אחי שפיר דהכא כיון דאחריות על המקבל הוה ריבית קלואה אבל התם שאלהיות על הנותן הוה כולה פקדון. ובזה מדוקדק נמי לישנא דמשום תקנתא דנקטי והבדל עבדין פלגא מלוה ופלגא פקדון, והשתא שפיר לריבית דלמכור, וזה דווקא לפי הק"י שפי' לעיל (דף ס"ז ע"ב) דלא הוה אצק רבית בדבר הלואה רק בדבר מכר כגון מרבצא בפירות, אבל לפי התוס' ע"כ לריבית למימר דהכא הוה אצק רבית כמו שפי' מהר"ם בפירות ליכא לתרוי הכי, ע"כ הוצרכו לתרץ באופן אחר כמו שכתבתי למעלה. (ע"כ פירוש המשנה).

גמרא. תנא כפועל בטל כ"י אמר אבוי מאוחה מללכא דבעל מינה כ"י, עיין פרש"י ז"ל כמה אדם רואה כ"י, ולריבית דאי תנא כ"י אכל מעות ליקח צדן פירות דנפיש טירחא אימא לא סגי כ"י ע"כ לשון הגמרא. ומתחילה נצוא לצאר דברי העור וצדן יחצאר היעזב לשון הגמרא. העור פ"י מתני' דנותן לו שכרו כפועל פ"י אדם בעל שאין לו שום מללכא כמה רואה צדן מללכא לו, והקשה עליו הכ"י והמפרשים כולם הקשו עליו, מפני מה לא פירשו התוס' כפירש"י משום דלא אחי שפיר להריביתא דגמי ולפירוש ג"כ לא אחי שפיר ע"כ היעזב. עוד הקשה מהר"ם ומפרש"י על הח"ש שרצה לפרש כוונת דברי התוס' כפי העור, א"כ למה לא תירץ התוס' גמרא דאלו מילואות כפי העור ע"כ היעזב. ונראה לפרש דע"כ שדברי העור כנים ואמתים ומעתה חל עלינו חובת ביאור, דהנה לכאורה קשה לפי הקונטרס שפי' בדברי אבוי כפועל בטל ממלכא כבידה לקבל אס כן אדם בטל מה חכא

אמנם י"ל קושייתם, ד"ל דהכא מקשה רבינא משכנתא בלא נכיתא, היינו צקליה, דמיקרי בלא נכיתא וכדאמר לקמן דף ס"ז ע"ב א"ד כל בלא נכיתא אסור אבל כידי דמי קינחא וכו', וא"כ י"ל הא דאמר לכו"ע אסור היינו אסור דרבנן, דללישנא קמא מותר אפי' מדרבנן וא"ד אמרי דאסור מדרבנן, והכי משמע דמכ"כ נעשה פלוגתא רחוקה כ"כ דללישנא קמא יהא מותר אפי' מדרבנן ולא"ד יהא אסור מן החורה, וא"כ י"ל הא דאמר רבינא הכא קאי ללישנא דא"ד, וללישנא קמא י"ל דס"ל דרבינא אסור, ואף דאמרין צ"מ דרבינא ור"א פליגי רבינא לקולא, י"ל שאני הכא דמוכח מהכא דמתמיר.

או י"ל דאיירי באתרא דלא מסלקי ואמר דמסתלקא דפסקין לקמן שם דלריך למקרי, וא"כ י"ל דבלא קנין הוה רק אסור דרבנן וצ"כ איירי רבינא הכא, וס"ל לרבינא באתרא דמסלקי בלא נכיתא הוה ריבית קלואה ומש"כ חשיב ואפיק פירי, ובאתרא דלא מסלקי ליקח אסורא, רק אמר מסלקא דלריך למקרי ואי קני הוה אסור דאורייתא ובלא קנין עכ"פ הוה אסור דרבנן דנראה לעולם כאתרא דמסלקי כיון דהתנו עמו כן, ולפי"ז י"ל הא דאכל רבינא בנכיתא, היינו באתרא דלא מסלקי ואמר דמסתלקא בלא קנין, וצ"כ בלא נכיתא הוה אסור דרבנן ובנכיתא הוה מותר לכתחילה, והא דאסור לצורבא מדרבנן בנכיתא היינו דוקא באתרא דמסלקי, ולפי"ז לק"מ התוס' ז"ל ד"ה רבינא אכל לקמן דף ס"ז: דמקשה תימא דלעיל אמרי דלוצבא מדרבנן אפי' בנכיתא לא ליכול יע"ש, והא דיליף מבתי ערי חומה ושם הוה מצי מסלקי לה, י"ל דגם רבינא ס"ל חילוק דר"א התם צנינא והכא הלוואה, רק דס"ל דכיון דמותר במכר באתרא דמסלקי עכ"פ יש להחזיר באתרא דלא מסלקי בלוואה דהוה ג"כ מכר כמ"ש רש"י ז"ל לקמן דף ס"ז סוף ע"א יע"ש, ור"א ס"ל דמ"מ הכא מחזיר שם הלוואה וצדית צדתי ערי חומה שיקר הוה מכר לחוד.

תוס' ד"ה אינכו בחורה פקדון דאמר לקמן מי קדחי חיעין צאכלצא וכו' עכ"ל. וי"ל הא ניחא בזהבא שאלה מתקלקלת אבל בפירות שמקציים והוא מלוה לו בשנה זו שיחזיר לו בשנה הבאה ובתוך הזמן וודאי ירקיבו פירות הללו, ל"ש למימר טעם זה, ולקמן מקשין אמאי אסור סאה צמאה הא מצי למימר שקול טיבותך וכו', י"ל דצמאת מקשה רק על חיעין וכיוצא בזה דלא מתקלקל, משא"כ הכא דקאי על כל פירות קשה איך מצי למימר האו סברא. וי"ל קתא דכיון דרוב פירות שייך האי טעמא דקדחי חיעין צאכלצא ע"כ הם גובין חמיד, וגם לרוב פעמים סאה צמאה לא הוה לזמן ארוך כ"כ שיתקלקל הפירות בתוך הזמן, אמנם מפרש"י ז"ל משמע דבלא האי טעמא הם גובין בחורה פקדון, כיון שמכר בידו סאה לריך להחזיר לו אס אכלם מחזיר אחרים, ואס הם צעין אותו סאה מחזיר לו, כן משמע מלשנו, וע"י.

ע"כ גמ' אלא כל שאלו צדיניהם וכו', פרש"י ז"ל הוה צדיניהם אין מוילאין והוא ריבית וצדיניו אין מחזירין עכ"ל. ויש להקשות הא על זה לא מקשה משיקרא כלל, רק על מאי דאמר ר' ספרא כל שצדיניהם מוילאין וכו', ועוד קשיא אמאי לא מקשה הגמ' ג"כ על האי דכל שצדיניהם אין מוילאין וכו' איך משכח לה, כיון דלא ידע מגוונא דריבית מוקדמת ומאוחרת, דהא עכשיו מחדש לי דבר זה. וי"ל דהא דמקשה ממשכנתא בלא נכיתא, קשה על שני דינים דר"ס, דבשלמא אי לא הוה גבו משכנתא בלא נכיתא הוה ניחא, דס"ל דבלא נכיתא צדיניהם אין גובין מלוה למלוה וצדיניו אין מוילאין ממלוה, ובנכיתא י"ל דצדיניהם אין מוילאין דכיון דפסק בנכיתא וא"כ הוה כמכר לו פירות אס יקחם המלוה צמעות הללו, וא"כ כשלל לקחם המלוה א"כ לא נעשה המכר וא"כ אינו נותן המעות שפסק בעבורם ולמה מוילאין הפירות שאכל הלוה דכיון דלא לקחם המלוה א"כ אינו חפץ בנכיתא ואין רואה ליעול הפירות, וע"כ אין גובין הפירות מלוה למלוה, אמנם מדמשי דמשכנתא הם בחורה צנינא אחי, וא"כ לעולם גובין צין בנכיתא וצין בלא נכיתא, וא"כ קשה על שני דינים דר"ס לפי מאי דמשי לי אינכו בחורה צנינא צא לידו, וע"כ שפיר פרש"י ז"ל דקאי

עליו, פי' מה דינו. עוד יקשה דמקשה ואריכי, למה המתין עד שמיצא הברייתא מעיקרה ה"ל לאתויי ולא יהי מתורץ בזה הצריכותא, ועוד קשה מנא לי' לגמרא שמשות ליקח נפישא עירחא דילמא מיירי שנתן לו משות לילך למקום אחר וליקח בהן פירות והב' מלאכה קלה, הגם שמתנו לפרש דא"כ למה הצטרפו לנהרדעי הלא ממתני' שמעת לי' כמנ"ל, היינו דווקא לפי הקונטרס אבל לתירוק החוס' שכתבנו למעלה קשה.

לכן נראה לפרש דהאי תנא כפועל כו' לאו לפרושי מתניתין קאתי אלא מלחא באפי נפשה הוא, ולהכי לא גרסי' במתני' בטל דכיון דהשמיטנו במתני' למה לי' להשמיטנו בצרייתא, ח"ו מתני' קאי אלאין לו מלאכה כמה רואה בשביל מלאכה זו ובצרייתא מיירי באדם שיש לו מלאכה שמין ממלאכה כבידה לקלה והשתא ידעינן שפיר דינא דאבוי. וקושי' הב' שהקשינו אמאי לא מייתי הצריכותא קודם הצרייתא, לא קשה מידי, דאמתני' מצינו לפרש הצריכותא בפשיטות כמנ"ל דמשות ליקח הוא מלאכה קלה ואריכי תרויבו דאי תנא רישא הוב' אמינא התם הוא דנריך כפ"צ אבל בסיפא דהיא מלאכה קלה בצ"ר מהכי סגי נכן תנא בסיפא וכן איפכא, אבל בצרייתא עיקר הצריכותא דאע"פ שביטל ממלאכה כבידה אין נריך ליתן לו דמי מלאכה כבידה וכ"ש סיפא דהוי מלאכה קלה, וא"כ ע"כ הצרייתא כרש"י דלעיל שכתבנו ס"ל דא"כ לא הוי נריכי לנהרדעי, לכן נריך להביא צריכותא אחרת, והקושי' הג' בודאי ממילא ניחא ומתני' כר"מ אתיא כדפירשו בחוס' ומהרש"ג דבר טוב, ולא קשה קושית מהרש"א ומהר"ם והחכם ישמע חכמה שלמה, דברי חכמים וחדיותם ומלאכה הארץ דעה כמים לים מכסים. ועתה נבוא לבאר דברי החוס'.

הג"ה צס"ד ולא קשה קושית מהרש"א ומהר"מ, פי' קושית הצריכותא, והא דמקשי הר"מ כל אלו הקושיות, משום דנא מוסתבר לי' למימר דהו"א דנותן כל מה שהפסיד, וקושיא הב' אמאי לא מתוקם סוגיא דאי כפי' העור ונדברנו שמפסיד ומש"ה לא ח"ש הצריכותא, גם קושיא הב' שהקשה מהוספתא דמשמע דמתניתין כר"מ, לק"מ התם נקט לישנא דצרייתא דמיירי באדם שיש לו מלאכה משום דנא מוסתבר למימר דנא פליגי ר"מ ור"ש כן. ד"ה ונותן לו שכרו כפועל בטל, ומתחילה נבוא לבאר מה שהקשה החוס' למה שפירש"י כפועל בטל אדם שיש לו מלאכה כמו נגר או נפח בכמה רואה לטעם ממלאכה כבידה כזו ולעשות מלאכה קלה ע"כ, א"כ לא אתי שפיר צריכותא דגמי דקתני ואריכא דאי תני רישא הו"א התם הוא דסגי לי' כפועל בטל משום דנא נפיש עירחא אבל סיפא דנפיש עירחא אימנא לא סגי כפועל בטל וכו' והשתא והלא לפי מה שביא כבידה יותר נטעל יותר. ע"כ ולכאורה תמוה שהרי החוס' כתבו צס"ד גבי השגת אבדא דמשו"ה אמרינן דמאי הנאה קא מטי ליה מינה משום דמדינא היכי לו ליעול כל מה שהפסיד, וא"כ ה"א אתי שפיר הצריכותא דבסיפא דנפיש עירחא אימנא לא סגי ליה כפועל בטל אלא נריך ליתן כ"מ שמפסיד וא"כ לא קשה מידי קושית החוס'.

ונראה ליישב דכוונת החוס' כך הוא, דהנה לעיל (דף ס"ו ע"ב) פרש"י דנא הוי אבן רבית בהלואה אלא במכר כגון מרצה בפירות, ופירשו המפרשים דללא דווקא מרצה בפירות אלא כעין מרצה בפירות השתא הוי ישיבת החנות אבן רבית, וא"כ גם בסיפא נמי הוב' אבן רבית, דאי לא תימנא הכי אמאי לא אמרינן הצריכותא ככה"ג דאי תנא רישא הוב' אמינא התם דסגי כו' משום דהוב' אבן רבית אבל סיפא דהוב' רבית קלוזא אימנא לא סגי כו' אלא וודאי בסיפא נמי הוב' אבן רבית וא"כ בודאי אין נריך ליתן לו כל מה שהפסיד א"כ ליכא למימר כך צריכותא ה"ל ולא קשה מידי. רק בואת יאות לנו פרש"י ותוספות לשיטתם, דהנה מצינו לפרש הצריכותא דגמי ככה"ג דאי תנא רישא הו"א התם דסגי כו' משום דנא נפיש עירחא פי' דהנותן נמי עושה צגוב בלקיחת פירות אבל סיפא דנפיש עירחא דהנותן אינו עושה כלום אימנא לא סגי כו', וזה הוא דווקא לפי הקו' שפי' לעיל כר"י דשומר אבידה הוי שומר חנם, אבל לשיטת החוס' שפסקו

שם בדף כ"ט ע"א כרזה ומייתי סייפתא מפרק המפקיד דרב נחמן סבר נאנסו לא אלא קסבר דבהנאה שנותן להשתמש לא הוב' אלא כש"ש וביינו כרזה, וכתב עוד ואין לומר דהבא דהוי שומר אבדא דנלא הנאה השמים הוא ש"ש השתא דשרי להשתמש בו הוי שואל, זה אינו דמשום הנאה השמים לא מתחייב יותר בשמירה להיות כשואל להתחייב באונסין, אלא דמשום רבוי שכר לא מתחייב יותר בשמירה, א"כ ה"א בסיפא מאי הועילו אם נימנא דמרצה בשכר משום דעריה עפי הלא בשביל רבוי שכר אינו מרצה בשמירה רק משום רבית וליכא למיעבד כך צריכותא, ומש"ה הקשה לפרש"י, אבל רש"י לשיטתו נמי ניחא דסבירה לי' כרז יוסף וא"כ בודאי משום רבוי שכר מרצה בשמירה וא"כ שפיר ליכא למיעבד הצריכותא ככה"ג וזה ברור. ועתה נבוא ליישב קושיא הב' שהקשה החו' לפי הקו' דמתוספ' משמע דמתני' אתי כר"מ, ג"כ ניחא דרש"י מפרש דר"ש מיקל עפי מר"מ דר"מ סבר צין רב צין מעט פי' צין עושה מלאכה מועטת צין עושה מלאכה מרובה שמין ממלאכה כבידה לקלה ור"ש אומר נותן לו שכרו משלם פי' שמין כמה רואה אדם בטל בשביל מלאכה זו ומתני' ח"ש כר"מ, גם קושית החוס' מהתוספ' דקתני ר"ש אומר אינו דומה כו' ליישב בטל משמע דטעם לגמרי, וכתבו כל המפרשים דקושיא זו לפי הקו' נמי קשה רק שלפי פי' החוס' קשה עפי ודוחק, אבל נראה דהכי פירושו אינו דומה עושה מלאכה פי' אדם שיש לו מלאכה ויושב בטל פי' אדם בטל כמו שפירשנו ולא קשה מידי לפי הקונטרס.

ועתה נבוא לבאר ביאור דברי החוס' בהגה"ה נוספת וזה החלי בעזר צורי וגואלי.

דהנה כבר פירשנו כוונת דברי החוס' כפי' העור כמו שכתב מהרש"ל בספרותיו דלעיל שפי' אדם בטל כמה רואה בשביל מלאכה זו וזה הוא כפ"צ, ומה שהקשו על פי' מהרש"ל דא"כ למה הוצרכו החוס' לפרש בגמי דא"מ כפירוש הקו' אמאי לא מתוקם נמי כפירוש, לא קשה מידי דלפירוש לא שייך שם קושית והא לא בטל ותיוראו והצריכותא נמי ח"ש דבסיפא ה"א דשמין ממלאכה כבידה לקלה, רק על העור בעלמא קשה היכי פריך התם והא לא בטל. על כן נראה דדברי העור עולה באופן א' עם דברי הב"י כמו שפי' מהרש"א דווקא באבן רבית צס"ד סגי אבל התם נריך ליתן שכרו משלם דשך קודם ע"ש, וא"כ סביר העור עולה כהוגן דהבא שמיטין באדם בטל לגמרי שרואה לעשות מלאכה זו ובהכי סגי דבאבן רבית הקילו כסביר מהרש"א אליבא דב"י שהבאתי, אבל לעיל במניחא נריך ליתן לו שכרו משלם לגמרי דשך קודם, ולכ"ז פריך שפיר והא לא בטל כלומר דמקודם ג"כ ה"א עוסק במלאכה וע"כ נריך ליתן לו שכרו כמו שה"י לו במלאכה הקודמת, וע"ז תיכף אמר אבוי כו', אבל לשיטת הב"י דשמין כמו שצטל לגמרי דשכרו פורתא, פריך שפיר מהרש"ל דליפרוך והא לא בטל דאטו בשכרו פורתא כי האי ישכר למלאכה זו וכי משום דברי חכמים כחובא ואטעולא וא"כ אפילו באבן רבית אסור ודו"ק.

תד"ה אבל מקבלין עגלים וסוחים למחנה, תימנא מאי קמ"ל כו' וי"ל דקמ"ל דבסתמא אין מקבל עליו שום אחריות כו' ולהכי תנא צרישא שמין כו' וכששמין בשעת קבלה מוסתמא מקבל עליו אחריות כו'. קשה מאי דמסיק החו' וכששמין בשעת קבלה צרישא הוב' לי' למנקט, עוד קשה אמאי לא פירשו כפ"ה ד"ה ואין שמין כו' קבלם עלך לגדלם שנתים למחנה שכר ולמחנה הפסד. ונראה ליישב דרש"י ותוס' לשיטתם, דהנה קשה אמאי אינרבינן לנהרדעי ממתניתין שמעת ליה דקתני אין מושיבין כו', לכן פרש"י דשמין מיירי כשקבל עליו אחריות בפירוש, והשתא אינרבינן לנהרדעי להשמיטנו דמתניתין איירי בסתם דאל"כ למאי תנא סיפא דאין שמין מקבלין עגלים כמו שהקשה התו"ט, לכן אמרי נהרדעי דרישא מיירי בסתם וסיפא במפרש והשמיטנו דנא לימרו דלעולם רישא איירי במפרש וסיפא אינרבינן כפי' התו"ט ע"ש, והחו' הקשו דסיפא למאי אינרבינן דינא דאבל מקבלין דהא מרישא שמעת דבסתמא אין מקבל עליו אחריות, לכן הולרך לתרץ דקמ"ל דבסתמא בלא שומא אין מקבל עליו אחריות וא"כ בודאי רישא דשמין דבסתמא

א"ע"ג דלא קיבל אחריות וא"כ למאי חילטריך לנהרדעי, לכן תירצו שם ד' ק"ד חירון אחר. ע"ש ד"ה הא.

אמנם י"ל קושית החוס' ז"ל כמ"ש חוס' ז"ל דאשמעינן דמגדל עד שיבי' משולשין והא דמקשה לישמעלין צרישא, י"ל

דהנה פסקין בח"מ סי' קע"ו סעיף כ"ג דהמקבל עסק מחצירו לזמן קצוב יכול לחזור בו כדין פועל, ובשותפין לא יוכל לחזור בו יע"ש. ולפ"ז צרישא דמקבל צרישא דהוי פלגא מלוה ופלגא פקדון הוין בשותפין ומש"ה ה"א דמגדלין עד שיבי' משולשין ולא יוכל לחזור בו, אבל בסיפא דהוי כפועל הוי אמרי' דיכול לחזור בו ומש"ה נריך למתני אפי' בסיפא דלריך לגדל עד שיבי' משולשין ולא יוכל לחזור, והטעם י"ל דהוי דבר האבד בתוך זמן זה ובדבר האבד לא יוכל לחזור בו וכמבואר בח"מ בסי' של"ג בסעיף ה' זה אשמעינן מתני' בזהאי דינא בסיפא.

ע"כ גמ' ת"ק ס"ל כרש"י דאמר נותן לו שכרו משלם, והקשה הפ"י ז"ל לפי שיטת החוס' ז"ל דר"מ ס"ל כפועל בטל והא דתנא שכרו עמלו ומזונו היינו לפי מלאכה קלה או כבדה, וא"כ הא דאמר הת"ק דלא סגי בנסיוני ותותרי היינו כר"מ יע"ש. וי"ל דיל"ד מה מקשה ות"ק גיזה וחלב לא ספק וכו', דילמא ס"ל כר"ש ולא הוי שכרו משלם, וע"כ דס"ל בפשיטות דגיזה וחלב סגי אפי' לשכר שלם, וע"כ מקשה אמאי ס"ל דלא ספקה, ועוד יל"ד לפי מאי דמסיק דריב"ז ס"ל בנסיוני ותותרי, א"כ אמאי נקיע חלב וגיזה, וע"כ פירושו דאמר לת"ק שמין את העיזים מפני שחולצות ורחלים מפני שגוזזות, כלומר אתה מודה דמהני, ה"ה בנסיוני ותותרי דמהני, וא"כ ע"כ דמשמע לת"ק דמהני חלב וגיזה דוקא, דלכ"כ למה נקטי' ריב"ז, וא"כ ע"כ דס"ל כר"ש ועי'. שם. ח"ר משכרת אשה לחצותה התנגולת בשני אפרוחין וכו', ופרש"י ז"ל דבעלת התנגולת נוטלת השני אפרוחין בערחתה.

והלשון דחוק דהא משמע דמשכרת התנגולת ובעצור התנגולת נוטלת השני אפרוחין ולא עצור ערחתה, ועי' בש"מ ז"ל דמפרש משכרת כפשוטה, והא דקשיא אמאי קמ"ל תי' דס"ד משום דאינו מכחשת לא דמיא לשכירות בהמה, ועוד לא שכיח אונסי' בתנגולת כמו בצבחה דשכיח אונסי' באורחי' יע"ש, והנה מ"ש דלא מכחשת, קשיא דהא חזינן דגם התנגולת מכחשת בגידול אפרוחין, והש"ס בעלמו כתב סברא זו בסמוך יע"ש.

אמנם י"ל הפ"י כפשטא דמשכרת התנגולת לחצותה והוי ס"ד דאסור משום ריבית, דהנה י"ל טעם דריבית דאסור אף בשכירות מעות אסור, ד"ל צלמא בשכירות צבחה וכלים משכרת השוכר צגוף הצבחה וכלים ומש"ה מותר דהא יש לו ריות מצבחה חצירו וכליו, משא"כ צמעות ליכא למימר דמרויה צמעות חצירו ויכ"ה מותר לשכר מעותיו, דהנה המהר"ם אלשיך ז"ל בחש"י סי' זי"ז פוסק דהא דאמרי' בדבר שלא צא לעולם, אם אמר דקל לפירות מהני, היינו דוקא בדקל להפירות דהפירות צאים מגוף הדקל והדקל הוין בעולם צעת הקנין משא"כ צמקה מעות לפירות שירותי צה"ס, דהפירות שהריות אינם צאים מגוף המעות רק ע"י ערחת צני אדם וצא לאחר כלות המעות ולא מגוף המעות, לא מהני וחזון הפירות דבר שלא צא לעולם ולא קני יע"ש, ולפ"ז י"ל ג"כ לענין היות הבא, דצמעות אסור להשכיר לפירות דהא הפירות אינם צאים מגוף המעות והוי דבר אחר, וע"כ כשמשלם השכירות ליכא למימר דהוי עצור הפירות דמרויה צה"ס דצירות המעות אין שייכות לבעל המעות כלל, דזה הוי דבר אחר לגמרי דצא ע"י ערחת השוכר משא"כ בשכירות צבחה דצא הפירות מגוף הצבחה שייכים הפירות לבעל הצבחה, ולפ"ז גבי תנגולת דאינו צא כ"כ מהתנגולת דהא בלא צנים שלו לא יכ"ה אפרוחין וגם עיקר ערחתו להושיב עליהם וס"ד דזרע התנגולת הוי דבר שאין בו ממש, ולהוי כצמעות בשכירות קמ"ל דמותר, דזרע התנגולת הוי כפירות מגוף הצבחה וכפירות מדקל.

אמנם לפרש"י ז"ל נריך לומר דמשכרת התנגולת לחצותה והיא מחזקת צה ומ"מ הוי כשכורה לחצותה, והיינו דחיוצ אחריות הוי על חצותה כמו כל השוכר, ולשיטת הש"מ ז"ל או לפי

דברינו י"ל דחיוצ צנתה התנגולת לחצותה, ואף דהש"מ ז"ל במסקנא לא מפרש הכי, ריש דבריו משמע הכי יע"ש, וא"ש דזה חלי' בפלוגתא דפסקין בח"מ סי' ע"ב סעיף ג', צמולת על המשכון הוי ש"ש, ואם חזר והפקידו ציד הלוח ונאצד גבי', מחויצ המלוה לשלם דהא המלוה הוי ש"ש והלוח ש"ה יע"ש, והש"ך ז"ל הביא שיטת החולקים וס"ל כיון דהחזירה ליד צעליו נפטר המלוה וכמבואר בצ"י ז"ל שם, ולפ"ז י"ל דרש"י ז"ל ס"ל כשיטת הרמ"א ז"ל שם, וא"כ אף דנשאר התנגולת ציד צעלי' מ"מ כיון ששכרה חצותה מקרי משכרת התנגולת אחריותה על חצותה, משא"כ לשיטת החולקים ה"ל אלא"כ כפי' רש"י ז"ל דא"כ מה מקרי משכרת וע"כ נריך לפרש כפשטא דברייתא קמ"ל או כסברת הש"מ ז"ל או כמ"ש. שם. ח"ר מקום שנהגו להעלות שכר כתף וכו' רש"י ז"ל אומר וכו' עס אמו וכו', ופרש"י ז"ל דליכא עירחא דנמשך אחר אמו ובלא עמל ומזון וכו' וא"ל לעלות שכר כתף עכ"ל. והקשה המהרש"א ז"ל פחה בעמל ומזון ומסיים בעמל לחוד ע"ש, וי"ל דצמחון פשיטא דפטור דהא צמחון הצבחה א"ל להעלות מזוני דמלאכה נחשבת בעצור הצמחון, וא"כ י"ל ממיילא העגל למזונות נמשך אחר אמו דהא היא אותה דבר של אמו צעלמו וכו' נותן צמחון למלאכה ועצור זה יתן מזונותיו הוי בכלל צמחון העגל, משא"כ שכר כתף דהוי דבר צפ"ע ס"ד דלא הוי בכלל ריות המלאכה לזה מסיים ואפי' א"ל ליתן שכר כתף.

או י"ל הא דכתב רש"י ז"ל דנמשך אחר אמו ובלא עמל ומזון, קאי על אמו דאמו דנמשך אחריו הוי צלא עמל ומזון דהא עושה ואוכלת ועל העגל מסיים דא"ל להעלות שכר כתף, וזה כפי' החוס' ז"ל, ועי'.

שם ורש"י ז"ל לא צני שכר עמלו ומזוני וכו' ואידך וכו'. ויל"ד מאי מקשה ואידך דילמא ס"ל כר"ש דאמר שכרו משלם וגללים לא הוי שכר שלם, וכן מוכח מחוס' בסמוך דף ס"ט. ד"ה אלא שיטה יע"ש, וי"ל דהא דאמר רש"י שמין עגל עם אמו, כלומר אגב אמו כשמשלם לו שכר עמלו ומזוני עצור אמו נותן מעט יותר תיכף צעת השומה שיכ"ה עצור העגל ג"כ וגם כיון דלא יוכל להשוות צמקה השור דוקא ומסתמא אדם מזכר מאיסור ריבית ונותן מעט יותר ומעט יותר שנותן שמין עגל עם אמו, וע"ז מקשה צלשון צ"ה, ורש"י ז"ל לא צני שכר עמלו ומזוני משלם כר"ש, ומשני איכא גללים, וגללים עם מעט יותר שנותן לאמו הוי שכר משלם עצור העגל והסוית, וע"כ מקשה שפיר ואידך, ולפ"ז נוחא הא דלא אמר צלשון קושי' על רש"י, דלפי סברת המקשה אינו נותן כלל עצור העגל והסוית ועכ"פ נריך ליתן דבר מה לכ"ע, והא דכתבו החוס' ז"ל בסמוך ד"ה ה"ל דלרצ ושמואל צני לקצון ולרש"י ג' סגי בגללים, היינו דסתמא אמרי' גללים סגי בלא קצויה, אף דהוי משלם ועדיף מרצ ושמואל, מ"מ כיון דלא הוי דבר חשוב בגללים ואפי"ה ילא צה"ס, זה הוי דלא כשמואל ורצ דלהם נריך לקצון צשעת עסק צדכר חשוב דוקא, ועי' מ"ש בסמוך בחוס' ז"ל צס"ד.

או י"ל דמקשה הגמ' ואידך צלשון אצ"ה, ואידך מאי קסבר אי קסבר כר"ש או ס"ל גללים אפקורי מפקר, ומשני ס"ל אפקורי מפקר, אמנם לשיטת ר"ה שהביא חוס' ז"ל צד"ה אלא שיטה דפוסק כר"ש, קשה מה"ה אמרה הגמ' הכי ולא תרצו דס"ל כר"ש דהלכתא כוותי', וי"ל דרואה לאשמעינן דהלכתא גללים מפקר אפילו היכא דיוכל לפטור חצו צה"ס כמ"ש חוס' ז"ל ד"ה הא איכא גללים דהיינו טעמא דרש"י קמ"ל דלית הלכתא הכי.

תוס' ד"ה איכא צנים וכו' ול"ל לא מאל צנים מוצרות וכו' עכ"ל. והקשה המהרש"א הא איכא לז אחד צריבית, ותי' דהכא כיון דאין תלוי צידו לא אמרי' לז אחד צריבית מותר, כמ"ש חוס' ז"ל בסמוך צד"ה אמר רצ יע"ש, וכן כתבו החוס' ז"ל לעיל דף ס"ג ד"ה לז אחד יע"ש. וקשיא לי מה מקשה המהרש"א ז"ל הא רצא ס"ל לעיל ס"ג דגם לר"י לז אחד צריבית אסור וצריבית ע"מ להחזיר פלוגי, וא"כ א"ל לחוס' ז"ל לתרץ הכי דא"כ אכתי קשיא לרצא, ואף דר"ה צרי' אמר לעיל דף ס"ה ע"כ דלא כר"י דאמר

ולפ"ז רבא ס"ל דוקא בספק השקול חיישין אכל לא ברוב נגדי
 דלמיעוט לא חיישין כלל, ואף דס"ל בשבת דף כ"ג. רוב
 ע"ה מעשרין ואפ"ה גזרי רבנן, כבר כתבו תוס' ז"ל שם דף י"ג
 דהוי מיעוט המלואי, וגם דוקא במעשר כמ"ש תוס' כתובות דף כ"ד
 ד"ה אביי, וא"כ מאי מקשה תוס' ז"ל הכא לא מנא צינים מוזרות
 ילך לביתו ויקס, ע"כ לא מקשה אליבא דרבא, דלרבא לא איכפת
 לן כלל צבא כיון דע"פ רוב יש צינים מוזרות, ורבא ס"ל רק ד
 אחד צריבית אסור היינו שוב צבור אכל לא ברוב וכמ"ש, ופטרע
 גבי איסור דרבנן, ואין להם לתוס' ז"ל לתרץ דצינים מוזרות שכיחי
 עובא דלא הוי רק מיעוטא דמיעוטא, וע"כ הכי הוי דלהביא דמותר
 שלש שכתבו תוס' ז"ל לקמן דף ס"ט. ד"ה אמר רב הכי יע"ש,
 וע"כ שפיר מקשה מהרש"א ז"ל כיון דע"כ קושית התוס' ז"ל שלא
 אליבא דרבא, וע"כ מקשה אמאי לא משני דהוי דאחד צריבית,
 ואף דרבא ס"ל דאסור הלכא אליבא לא מקשה תוס' ז"ל.

ד"ה מקום שרגילין להעלות וכו' אכל ברוב ספרים וכו' וי"ל
 דרשב"ג ל"פ אלא ארישא וכו' אי"כ כש"כ דפליג בסופא דהא
 אמאי איצטריך ת"ק למתני סופא וכו' עכ"ל. וי"ל דלעולם רשב"ג
 פליג ארישא ולא אסופא, והא דתני ת"ק סופא, י"ל דהנה הש"מ
 ז"ל פ"י בשם הראשונים ז"ל הא דתני מקום שנהגו להעלות שכן
 כתב מעלין, היינו כשמהגב להעלות שכן כתב בשותפין אף דבעסקא
 ליכא מנהגא מ"מ מחויב ג"כ בעסקא להעלות יע"ש, ולפ"ז י"ל
 דרישא תני מקום שנהגו להעלות בשותפין מעלין בעסקא, ובסופא
 תני מקום שנהגו להעלות ולדות בשכרן גבי עסקא מעלין, ומנהג
 ולדות צעין דוקא גבי עסקא גופי, ולא מהני המנהג גבי שותפין
 לעסקא דמנהגא דולדות גרידא משכר כתב, וע"כ לריך דוקא גבי
 עסקא גופי, ומ"מ כיון דהמנהג הוא בעסקא גופי עדיף ממנהגא
 דשכר כתב דלא הוי בעסקא, וע"כ פליג רשב"ג ארישא דשכר
 כתב ולא אסופא אמנהגא דמעלין ולדות, ות"ק דתני סופא אשמשין
 דדוקא צעין בעסקא גופי מנהגא דולדות, ואי לא תני להו ה"ל
 דהוי דומיא דשכר כתב דמנהגא דשותפין מהני לעסקא.

בא"ד ורי"ה גרים וכו' ומעלין עלי שכן כתב שה"י לריך להביא
 פירות מביטו וכו' עכ"ל. והקשה הש"מ ז"ל הא תינה גבי
 פירות אכל בצבמה מה שכן שייך להעלות עבור הליכת הצבמה
 לבית המקדל יע"ש. ולא בצבתי כלל, דמי לא איירי שכוותן דר
 צעיר זה והמקבל צעיר אחרת, דלריך להעלות שכן לפועל להוליך
 הצבמה לעיר אחרת.

ד"ה ורשב"ג וכו' פשיטא דשכר מחזו צעו למיתב וכו' עכ"ל. ע"י
 מ"ש לעיל בגמ' דשיעור רש"י ז"ל דגם מחזי אין לריך
 להעלות יע"ש מ"ש טעמו, אמנם לשיעור התוס' ז"ל קשה אמאי
 נקיט מחזו, וי"ל דוודאי מחזו דעגל וסויה כשהם קטנים די להם
 צניקת חלב אמו ולא מפסיד צמזמות כלל רק העירחא שיש לו
 להוציא העגל והסויה עם אמו לשדה למרעה כי אמו היא צבדה
 זה לריך לשלם לו, ואילו לא הי' לריך להוציא העגל להניק מאמו
 לא הי' לריך להוציא לשדה כלל כי למרעה השדה עדיין קטנים הם
 לה, וע"כ מקשה ורשב"ג לא צעי שכר עמלו ומחזו, כלומר שכר
 עמלו שצריך למחזו, ומעט שאוכל העגל אוכל צביתו ואין עורח
 צבא בעגל כלל דזה הוי העירחא עם אמו לאכילה וממילא אוכל
 העגל עמה ועיקר העירחא הוא מה שצריך להוציא להניק מאמו.

ד"ה הא איכא גללים וכו' אלו מליאות וכו' בשביל השבת הקרן
 אכל הכא דלריך ליתן שכר וכו' עכ"ל. הנה יל"ד מאי מקשה
 תוס' ז"ל דהתם שאני דמפקיר להו שהרי לא יודע מי ימלאנה
 ושמא ימלאה אדם שאינו כשר ולא ירצה לערוה באצידה, ובעבור
 גללים יערה, ואפשר שזה כוונת התוס' ז"ל בתרומם. אמנם י"ל
 באופן זה, דהנה לעיל צפרק אלו מליאות דף כ"ה ע"כ תני פרה
 וחמור מעפל בהם יצ"ה וכו', וא"כ אף הכשר שיעריה באצידה
 לא יעריה יותר מהדיון, וע"כ מפקיר גללים כדי שבעבור זה יעריה
 יותר מהיוצו, והוא לא יודע מתי יחזיר לו אצידה שמה לא יודע
 להמולא אצידה מי הוא צעל אצידה עד אחר זמן עפולו וימכרו

דאחד צריבית מותר, ע"ש צפ"י ז"ל דמפרש דאי לרי"ה מותר ד
 אחד צריבית ע"מ להחזיר נמי מותר יע"ש, וא"כ דצריבית דרבנן
 ס"ל להמכרש"א ז"ל מותר לרי"ה דאחד צריבית גם לרבא, אף
 קשיא אי"כ מאי מקשה תוס' לעיל ס"ג ד"ה ריבית ע"מ להחזיר,
 מהאי דמגילה דתנא אין מוכרין בה"כ אלא על התנאי דרי"מ וכו',
 ומקשינן לרי"מ היכא דיירי ומשני ס"ל כר"י, ולרבא מאי משני
 יע"ש, והלא שם הוי מכירה דהוי רק ריבית דרבנן, ואף דאמרי
 צעירינן דף ל"א צבתי ערי חומה ריבית גמורה והתורה התירה,
 הרי דמכירה הוי ג"כ ריבית דאורייתא, הא כתבו התוס' ז"ל לעיל
 דף ס"ד ע"כ ד"ה ולא ישכור, הא דאמרי שם ריבית גמורה היינו
 ריבית גמורה מדרבנן יע"ש, ואף שצירושלמי אמרי כן התורה
 הא בכל מקום אסור מן התורה, כמ"ש הש"מ ז"ל שם דברי
 הירושלמי, התוס' ז"ל פליג וס"ל דהגמ' דין לא ס"ל הכי, וכן כתב
 הפ"י ז"ל לעיל דף ס"ז ע"ה צבתי ארעא הדרי פירי מאי, דגם
 לשיעור רש"י ז"ל לריך לומר דהגמ' דין פליג על הירושלמי, וא"כ
 מאי מקשה תוס' ז"ל מהאי דמגילה, וא"כ ע"כ ס"ל דלרבא גם
 באיסור דרבנן אמרי דאחד צריבית אסור לרי"ה, וא"כ דברי
 מהרש"א ז"ל ל"כ.

ואפ"ל, דהנה העולם מקשינן על תוס' ז"ל בסנהדרין דף פ"ז ע"ה
 ד"ה ורשב"ל וכו' וא"ת לרשב"ל א"ל זקן ממרא כר
 יוחנן אמאי מחייב הרי מחמיר הוא, ותי דאי יאמר טמא הכהן
 ויקדש בו אשה אי"כ לא יהי ש"פ ויתיר א"ל לעלמא יע"ש, ומקשינן
 מהא דאמרי בשבת דף י"ד ע"ה והבא ראשו ורובו צמים שאובין
 מ"מ גזרו ארי"ה בתחילה עבלי צמים סרוחים וכו' ועשו קצב וגזרו
 עלי עומאכ, מאי קצב אמר אביי שהי' אומרים לא אלו מעהרין
 אלא אלו ואלו מעהרין, א"ל רבא מאי נפ"מ הא קא עבלי בהנך
 אלא אמר רבא וכו' יע"ש, וקשיא מאי מקשה רבא מאי נפ"מ, הא
 נפ"מ אי אמרי אלו ואלו מעהרין, אי"כ כשעובלים צמקה אמרי
 עדיין טמא הוא, וכשנגע בכר אמרי טמאה היא וכשקידש צו
 האשה אמרי דאינה מקודשת, וא"כ נפ"מ לאיסור אשה איש וכמ"ש
 תוס' ז"ל בסנהדרין ה"ל.

וי"ל דהא אמרי גזירה לגזירה לא אמרי, והנה תוס' שבת דף
 ד' ע"ה ד"ה ומ"ש פ"י דאיירי בדיוטא זו כנגד זו דאי
 בדיוטא אחת הוי איסור דאורייתא אי"כ איירי צאן מפסוק שם ר"ה,
 והנה לתי ראשון לא אמרי גזירה לגזירה כלל, והכי פסק הב"י
 בא"ה סי' שמי"ה ע"ש במ"א סעיף ד', ולפ"ז י"ל דהתם צמים
 שאובין דהוי משום גזירה שאמרו העולם אלו ואלו מעהרין, ובוודאי
 דאי משום דטעי בני אדם לא עדיף מגזירת חז"ל, ובוודאי גרע
 מיני דהא זה צלמח טעות והבני תורה יודעין שעשו ויכולים
 להודיע להם, וא"כ אי על הששא דרבנן לא גזרינן שמה יצוא מיני
 קלקול, כש"כ על מאי דטעי עלמא, ומש"ה לא חששו שמה יצוא
 לקדש אשה, ואף דאיכא חששא שיצוא לידי איסור דאורייתא, מ"מ
 כיון דעיקר הוי רק טעות צבתי אדם לא חיישין, וזה הוי כמו
 גזירת חז"ל דלא חיישין עלי ובספק לא מחמירין צ"י, כן הא
 דאמרי אלו ואלו מעהרין וגם לא שכיח כלל, ובמילתא דלא שכיח
 אמרי דלא גזרי רבנן, משא"כ בהאי דסנהדרין דהזקן ממרא יורה
 הלכה כך דהכרח עמאכ וא"כ יהי הלכה כך וודאי דחיישין עפי
 מלגזירה, דהא דינא דהזקן ממרא ופסק דדין תורה כך כר יוחנן
 ועל דאורייתא וודאי חיישין אפי' ללא שכיח וגם י"ל דהוי ספיקא
 וחיישין בוודאי, ולפ"ז י"ל דאביי דמשני משום חששא דאמרי אלו
 ואלו מעהרין ס"ל דחיישין גזירה לגזירה, וכתבי השני של תוס'
 ז"ל ה"ל, וכמ"ש המ"א ז"ל שם ה"ל, ומש"ה שפיר משני ולק"ק
 רבא מאי נפ"מ, הלא נפ"מ לקדושי אשה וכמ"ש, וכן ס"ל לאביי
 ר"פ כל הבשר כולה חדא גזירה, והיא סברת המ"א ז"ל כתי השני
 של התוס' ז"ל, ורבא ס"ל כתי הראשון של התוס' ז"ל וכדפסק
 הב"י ז"ל ה"ל, וס"ל דכלא שכיח וודאי לא גזרינן אף דאית צ"י
 חששא דאיסור דאורייתא דלא עדיף מגזירה לגזירה וכסברא שכתבנו,
 וע"כ מקשה על אביי מאי נפ"מ הא קא עבלי בהנך וחששא
 דהדושין ל"ל לרבא.

בהפסד או תילתי בשכר יכול לפרש כך בשטר ע"כ לא מתחזי כשטר שיש בו אצק ריבית יע"ש, ולפ"ז י"ל דה"ק רבא ר' עיליש גברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי, כלומר לא הי' עושה שטר שיתחזי בו איסור ריבית, כדי שלא יטעו בני אדם הדיוטות ללמוד ממנו וכמ"ש הש"מ ז"ל, וע"כ א"א לומר דקאן עמו או משלם כפועל בטל, דא"כ הוי כחוב בשטר, וע"כ לריך לומר דה"פ של השטר או תלתא באגר או תרי תלתא בהפסד.

ר' עיליש גברא רבה ואיסורא לאינשי לא הוי ספי. כתב המשנה למלך ז"ל בפ"ד מהלכות מלוה הלכה ב"ה דריבית כחז הרשב"א בתשובה סי' תתק"ח, דצאצק ריבית אין עובר עליו הלכה מדאמר ר' עיליש גברא רבה ואיסורא לאינשי לא הוי ספי, ואילו הי' האיסור על הנותן הול"ל גברא רבה הוא ולא עביד איסורא, וכן כתב הג"ח ז"ל בפרק זה בורר. אמנם הרא"ש ז"ל בשמעתין פי' דמהכא שמעינן דריבית כי האי אין אסור ללוה מדלא יהיב מדידיה טפי לא קרינן ב' לא חשיך הלכך ליכא איסורא ללוה אלא משום לפני עור וכו' עכ"ל. משמע דוקא דריבית דרבנן צע"סא אין הלכה עובר אצל כשאר אצק ריבית עובר, והטעם ע"ש במ"ל בשם המבי"ט בשם המהר"ל ז"ל יע"ש, והקשה המ"ל על הרא"ש ז"ל מהא דאמר בסנהדרין דף כ"ה בר ביניתיס אסכידו עלי תרי סכדי חד אמר קמי ידי אחיף בריביתא וחד אמר לדידי אחפן בריביתא ופסלי רבא לבר ביניתיס, ופריך וכו' רבא אמר לוח בריבית פסול, ופי' המרדכי ז"ל בשלל לקח הריבית עדיון דאל"כ אינו נאמן דנוגע בדבר הוא, הרי אע"פ שהוא לא נתן הריבית עדיון עובר על כל חשיך ופסול לעדות משעת הלוואה יע"ש מה שנדחק לתוך.

וי"ל דהנה לעיל ר"פ דף ס"א ע"ב תוס' ד"ה רבא, פי' דרבא ס"ל כר"י דריבית קלוזה אינה יולאת בדיונים, ותוס' צ"ק פי' דרבא ס"ל כר"א, וכן כתב הש"מ ז"ל לעיל בשם כמה הראשונים ז"ל דרבא ס"ל כר"א, ולפ"ז י"ל דהרא"ש ז"ל ס"ל כשיטת התוס' ז"ל לעיל דרבא ס"ל כר"י, וא"כ י"ל דהאי דזה בורר איירי כשכבר נתן הריבית ולקיק המרדכי ז"ל דהוי נוגע בעדות, דהא רבא לשיטתו דס"ל כר' יוחנן וא"כ אף ששילם אינו נוגע בעדות דגם כשלקח אינו מחויב להחזיר, והג"ח ז"ל דס"ל לעיל דרבא ס"ל כר"א דריבית קלוזה יולאת בדיונים א"כ ע"כ לריך לאוקמי האי דר"ב כפי' המרדכי ז"ל דאיירי כשלא נתן הריבית עדיון, וע"כ א"א"ל כפי' הרא"ש ז"ל, וע"כ ס"ל כשיטת הרשב"א ז"ל דלוח אינו עובר כלל בכל אצק ריבית.

רש"י ד"ה אי פלגא יקבל הנותן באגרא וכו' עכ"ל. וי"ל דהכא פי' יקבל הנותן באגרא, משמע דתנאי הוי על דעת הנותן, ובסמוך פי' על אי פלגא בהפסד כלומר וכו' אם ירצה ר' עיליש יעול תרי תלתא באגרא וכו', משמע שתנאי הי' על דעת ר' עיליש, וי"ל דוודאי אדם רוצה צע"סא שיהי בטוח שלא יהי לו הפסד בצירור ממה שירצה בספק ריות, ואמר' בולגנא עב מקרא, וא"כ כל מה שיוכל הנותן למעט ממנו אחריות ההפסד ממשע ואף שצדא ימטע היותו וניחא לי יותר במיטע היותו מספק הפסידא, וא"כ מסתמא רוצה הנותן בתלתא ריות ובחצי הפסד, ממה שיקח תרי תלתא הפסד ופלגא ריות, וע"כ פרש"י ז"ל הכא פלגא אגרא אם ירצה הנותן, דכיון דזה אינו עוצב הנותן ע"כ לריך לזה דעת הנותן.

ובסמוך על פלגא בהפסד, דהי' גרעיותא לרי' עיליש ועוצב הנותן לריך לשאלו דעת ר' עיליש, ע"כ פי' אם ירצה ר' עיליש, ולפ"ז לק"ק התוס' ז"ל ד"ה אי פלגא יע"ש, וע"כ מ"ש בסמוך בתוס' ז"ל צ"ל.

תוס' ד"ה אי פלגא וכו' כך גירסת הקונטרס ז"ל אז קאי הכל על ר' עיליש וכו' וקשה וכו' שוטה הנותן וכו' עכ"ל. ויש להקשות מני"ל כיון דסתמא הוי לעוצב המקבל אדרבא הש"מ ז"ל כתב שיעת הרי"ף בתשובה ז"ל שאם לא התנה בעת צע"סא התנאי תלוי בדעת הנותן שהצע"סא ברשותו היא יע"ש, וי"ל דבאמת אין קושית התוס' ז"ל לגרסת רש"י ז"ל, רק לגרסת אחרונה דקאי

וע"כ מפקיר גללים עבדו ויערה יותר כי רוצה אדם בקב שלו וכו', ואפשר לבזק זה בתרואו של תוס' ז"ל במ"ש ששיב לו הקרן. אמנם קשי' למה לי לתוס' ז"ל לסיים אצל הכא דלריך ליתן לו שכר וכו', דכיון דמתוך הטעם דהתם, וא"כ ממילא הכא דל"ש האי טעמא ממילא לא הוי הפקר.

וי"ל דהנה יש להקשות מאי מקשה תוס' ז"ל מהאי דאמר' גללים מפקיר להו, דילמא רשב"ג ס"ל כר"י דמטביל צ"ר מהני ועובל צ"ר וודאי אינו מקפיד שום אדם ומפקיר להו ואפ"ה יא' בו איסור ריבית צע"סא, וא"כ ה"ה גללים אע"ג דמפקיר להו יועיל להוציא איסור ריבית צע"סא, וע"כ תוס' ס"ל דסתמא רשב"ג ס"ל כר"ש דהלכתא כוותי' לשיטת ר"ח, או כר"מ לשיטת התוס' ז"ל כפועל בטל, וע"כ מקשה לרשב"ג דמהני גללים, וע"כ בשכר שלם, וכן פי' המהר"ם ש"ף ז"ל דהוי שכר משלם, א"כ א"א לומר דמפקיר להו ולעיל אמר' דמפקיר להו, ותי' דלעיל מפקיר כדי ששיב לו הקרן, אצל כשאינו רוצה בקרן ששיב לו לא מפקיר, אך מ"מ קשה כיון דגללים לא חשיב כ"כ, דמשום שמשב לו הקרן מפקיר להו, א"כ עכ"פ אין סברא לומר במקום דלא שייך הסברא דשיב לו הקרן שיקפיד על שוי, וא"כ אמאי מהני הכא לחושבה לשכר שלם, וע"כ מוסיף לתוך דהכא כיון דהוא חייב לשלם עבור חוב ופטור מיני' מדקדק דקדוק גמור עלי' ואינו מפקיר ומותר מיני' כלל.

גמ' אר"י הלכה כר"י והלכה וכו', פרש"י ז"ל הלכה כר"י בטובל עמו צ"ר והלכה כריב"ז וכו' עכ"ל. ויש להקשות אמאי לא פי' על הלכה כרשב"ג, וי"ל דהנה קשי' קושית הגמ' בסמוך הלכה הלכה ל"ל, והיכי ס"ד דר"ב ורב צ"ד מנהרדעא לפרש הא דאמר' הלכה הלכה, וי"ל דהנה ר"י אמר שני דיונים חדא דטובל עמו צ"ר דיו והשני דצ"ס מחרות די, והנה צ"ס מחרות גרע מטובל צ"ר, דהא צ"ס מחרות לא פסיקא דיהי' כמ"ש תוס' ז"ל רק דהולכין אחר הכרוב, וגם כשהי' הוא דבר מוטע ולא שכר משלם וגם לריך להיות דוקא נפש היפה למו שאוכלן וע"כ גרע מטובל צ"ר, ולפ"ז י"ל דהיינו דר"י צ"ר נסיוני ותותרי גרע מטובל צ"ר דגם זה דרכו של אדם להפקיר וגם אינו צריך שיהי' תותרי, ועדיף מצ"ס מחרות דהתם הוי ספק שיהי' ואי יהי' לריך להיות הנפש היפה, ולפ"ז י"ל דבס"ד הוי ס"ל דהלכה כר"י היינו טובל צ"ר וע"כ לריך לאשמעינן ריב"ז דגרע מיני' ואפ"ה מהני, ובהלכה כרשב"ג אשמעינן דלא אמר' גללים מפקיר להו כדאמר' גבי מציאה לעיל, ואף דשמעינן מצ"ס מחרות דדרכו נמי להפקיר ואפ"ה ללא איסור ריבית לפטור חייב שכר עמלו אינו מפקיר להו וא"כ ה"ה בגללים, אמנם הוי ס"ל השתא דהלכה כר"י רק בטובל צ"ר וע"כ לא שמעינן דיו דרשב"ג, וע"כ הוי ס"ל לריב"ז דשפיר אמר הלכה הלכה, ורבא השיב לו לא כן, רק מאי דאמר הלכה כר"י היינו צדינא דצ"ס מחרות, וא"כ קשיא לימא רק הלכה כר"י דמיקל מכולם, ולפ"ז מיושב הגרסא דבסמוך לימא כר"י דמיקל, ולפ"ז י"ל משה"ס פרש"י ז"ל הכא הלכה כר"י בטובל צ"ר, כלומר דרוצה ליטב קושית רבא הלכה הלכה ל"ל לפי הס"ד, וע"כ פי' הלכה כר"י היינו טובל צ"ר ולא צ"ס מחרות, אמנם קשיא מני"ל הא, וע"כ פי' הלכה כריב"ז בנסיובי ותותרי, וא"כ א"א דהלכה כר"י היינו צצ"ס מחרות א"כ קשיא ל"ל תו הלכה כר"י בנסיובי ותותרי, אלא ע"כ הלכה כר"י היינו בטובל צ"ר, וממילא ידעינן דלריך ג"כ לרשב"ג וכמ"ש ואינו לריך לפרש עוד על הלכה כרשב"ג.

שם אמר רבא ר' עיליש גברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי וכו'. והקשה הש"מ ז"ל בשם הראשונים ז"ל דל"ל טעמא דגברא רבה הוא, הלא אפי' באינש אחרונה לריך להיות הכי תלתא באגר, או תרי תלתא בהפסד יע"ש מאי שכתב בתרואים שונים. אמנם י"ל דהנה הש"מ והפ"י ז"ל מקשין דלמא שילם לו שכר משלם או שמוא קאן לו דינר, ותי' הפ"י ז"ל דאם איחא דהוי קאן לי הו"ל להזכיר בשטר כי היכי דלא ליתחזי כשטר שיש בו אצק ריבית, אצל לענין תרי תילתי בהפסד אע"ג דלא נזכר בשטר אמנהגא סמיך דקך הי' מנהגם, והש"מ ז"ל תי' דהאי התירא דתרי תילתי

שליש מותר דכיו ספק שמא לא ימלא מותר שלישי ילך לביתו ריקם ואפי"ה מהני, כשי"כ דמהני ריש עגלא דכיו קץ ומכני אפי' לשמואל, לשיטת הפ"י ז"ל דפי' דמהני קץ כל דכו ודינר לאו דוקא, וגם לשיטת הש"מ ז"ל דיש פוסקים ס"ל דדינר לא סגי, ומה דאמר שמואל קולץ דינר היינו עם מותר שלישי יע"ש, מ"מ א"ל מותר שלישי לחוד מהני אף דלא ברירא מילתא, כשי"כ קץ לחוד דמהני, וע"כ הוכיח בגמ' מדאמר רב מותר וגם אומר ריש עגלא לפעומא, וקשה כיון דאמר מותר שלישי ל"ל הו' למימר ריש עגלא, אלא ע"כ מה דאמר ריש עגלא היינו עם מותר שלישי, וא"כ קשה מאי מקשה שמואל לא מלא מותר שלישי ילך ריקס, ומשני לא לעולם מותר שלישי סגי רק אם אומר פחות ממותר שלישי דהיינו מותר מחצה וכדומה לא מהני גם לרב [וכן כתב הש"מ ז"ל יע"ש], וע"כ משני לא או מותר שלישי, כלומר דאשמעינן דוקא מותר שלישי, או ריש עגלא, כלומר אי לא אומר מותר שלישי רק בפחות, צעינן ריש עגלא לפעומא ג"כ.

או י"ל דהנה קשיא אמאי קאמר ריש עגלא לפעומא, ולא קאמר סתם ריש עגלא לעיסקא, ומדקאמר לפעומא משמע דריש עגלא סגי ג"כ עבור מחזות הפיעוס, וקשה הלא לא סגי ריש עגלא למחזות, ומחזות לריך לשלם משלם כמ"ש חוס' ז"ל לעיל ס"ח ע"ב דד"ה ורשב"ג, וא"כ ע"כ איירי דקאמר ג"כ מותר שלישי, ומספק שמא יריות הרבה נותן המחזות, הרי דמותר שלישי לא סגי. ולפ"ז מיושב פרש"י ז"ל שפי' על מותר שלישי דאיירי צ"ש עגלים, וקשיא אמאי לא פירש צעיסקא, ולפ"מ"ש ניהא דמש"ה פי' דאיירי צעגלים דאלי"כ קשיא מה מקשה בגמ' מרב דאמר ריש עגלא מאי לאו דאמר מותר שלישי, מ"ל ה' בקושיא ה"ל, וע"כ פירש דאיירי רב מותר שלישי צעגלים, וע"כ מקשה שפיר מדאמר רב צעגלים ריש עגלא, וע"כ איירי במותר שלישי וכדכתיבנא, וא"כ איך קאמר לעיל במותר שלישי לחוד צעגל, אמנם אי איירי רב ה"א דאמר מותר שלישי צעיסקא דליכא מחזות ל"ק רב אדרב, ומשני דרב אומר או מותר שלישי או ריש עגלא, כלומר דגם במחזות עגלים סגי ריש עגלא, ופטומי לאו דוקא לפעם צביתו דמחזותי מרובים רק במחזות צבדה דאין מעלה מחזות כ"כ, או ס"ל כשיטת רש"י ז"ל לעיל גבי רשב"ג דס"ל דסגי גללים גם למחזות כמ"ש המהרש"א ז"ל שם בחוס' ד"ה רשב"ג.

אמנם י"ל באופן אחר, דהנה חוס' ז"ל מקשה לעיל על פרש"י ז"ל ושאר מפרשים ז"ל דמפרשים דכתב סתם פלגא באגרא וכו', וכי שוטה הוא הנותן לתלות בדעת המקבל, והקשינו לעיל אדרבא סתמא אמרי' שתלה בדעת הנותן כשיטת הרי"ף ז"ל, ע"י מ"ש לעיל דה, אמנם המהרש"א ז"ל פי' שם דחוס' ז"ל ס"ל דסתמא היא לדעת המקבל והעור ז"ל לא ס"ל הכי יע"ש, ולפ"ז בסתמא לשיטת החוס' ז"ל הו' לעוצת המקבל ולשאר פוסקים אמרי' לעוצת הנותן, ולפ"ז י"ל דרב ושמואל פליגי בה"א סברא, דרב ס"ל דסתמא אמרי' לעוצת המקבל, צעיסקא לריך ליתן שכר עמלו ומחזות, ודי צקלינא דינר כמ"ש הפ"י ז"ל וכן משמע מקצת פוסקים, וקלינא דינר צוודאי לא הו' ריבית, והנה זה התנה מותר שלישי אמרי' סתמא כל התנאים הוא לעוצת המקבל ולא לגריעותא דילי', כמו דאמרי' סתמא לעוצת המקבל ה"כ בתנאי, וע"כ וודאי כוונתו מותר שלישי לעוצתו דהיינו שיהי' לו ריות גדול, וצוודאי אי לא יהי' מותר שלישי יכול עכ"פ קלינא דינר שלא ילך לביתו ריקס, וע"כ ס"ל בתנאי דמותר שלישי סגי ומותר, ושמואל ס"ל סתמא הו' לעוצת הנותן כשיטת הרי"ף ושאר פוסקים ז"ל, וע"כ מקשה לא מלא מותר שלישי ילך לביתו ריקס, דסתמא התנאי דמותר שלישי הו' רק במותר שלישי לעוצת הנותן שיפטור דה, וע"כ ס"ל דלריך לקלץ לו דינר ג"כ כשיטת הראשונים ז"ל שהביא הש"מ ז"ל דקלץ דינר קאי על מותר שלישי דלא כשיטת הפ"י ז"ל, ומקשינן ומי אומר רב דאין קולץ דינר רק דסגי במותר שלישי לחוד להתנות, והאמר רב ריש עגלא לפעומא מ"ל דאמר מותר שלישי, דאלי"כ מאי אשמעינן דה, דה' ריש עגלא הו' שכרו משלם עבור פיעומא דעגלא כמ"ש הש"מ ז"ל וא"כ מאי אשמעינן, אלא וודאי אשמעינן דלא סגי

הכל על ר' עיליש, ומדכתב הלשון שקאי הכל על ר' עיליש מסתמא ה"ל התנאי בר' עיליש, וע"י במהרש"א ז"ל מאי שנדחק דה. **אמנם** י"ל ג"כ לגירסא זו, די"ל דבאמא אין נפ"מ להנותן אי יכול צעגלא אגרא או צעגלא הפסד, כי לא ידע כמה יהי' טובתו, אך באדם אחר אם יתן הצריכה לדעת המקבל ויכתוב סתמא בשטר, אם יהי' צפעס הראשון הרינו יעשון שדעתו ליטול תרי תלתא אגרא וצפעס שניה יהי' הפסד יעשון ליטול פלגא אגרא וחלתא הפסד ואף שצא לפעמים לידי איסור ריבית צ"כ לא חכמה ל"י, וע"כ אומר ר' עיליש גברא רבה ואיסורא לאינש לא ספי וע"כ קסמך ע"ד ר' עיליש, וכמו שיתרצה צפעס הראשון לא ישנה עוד כדי שלא יבא לאיסור ריבית, ואף שאם יכול המקבל חמוד לעוצתו לא יהי' איסור ריבית, מ"מ יש חשש כיון שיראה הנותן שהמקבל עושה לו עול גם הוא אם יחפס לפעמים יכול לעוצתו ויבא לאיסור ריבית ולפ"ז מיושב קושי' ה"ל למה אומר ר' עיליש גברא רבה.

ס"ט ע"א גמ' דילמא ר' עיליש עובל עמו צ"ל ה"ה, כו', א"ל לאו הלכתא אהמר וכו'. והקשו המפרשים ז"ל ודילמא שילם ל"י כפועל צטל, והפ"י ז"ל הוסיף להקשות דלמא קץ עמו דינר דקלינא סגי צדבר מועט אפי', ודינר לאו דוקא יע"ש, וע"י צש"מ ז"ל צסמוך דכתב להיפך צש"מ הראשונים ז"ל דדינר לא סגי צקלינא ולריך דוקא שכרו כפועל צטל יע"ש, ומ"מ קשי' עכ"פ גם לשיטתו דילמא שילם כפועל צטל וכמו שהקשה הש"מ ז"ל. וי"ל דסתמא מנהגם ה' צעיסקא אי פלגא באגרא ותרי תלתא צהפסד ואי תרי תלתא באגרא ופגנא צהפסד, [וע"י צפ"י ז"ל צסמוך גבי מותר שלישי]. והנה המריק"ו ז"ל צשורש י"ט ענף צ' פוסק דמנהג מהני אפי' להוציא ממון יע"ש, והנה חזקת ממון עדיף מחזקת כשרות, דה' צכל החזקות אמרי' רוצא וחזקה רוצא עדיף וצממון פסקינן כשמואל דאין הולכין צממון צתר רוב, וא"כ חזקת כשרות לא מהני נגד המנהג, דהרי מנהג עדיף מחזקת ממון וא"כ כשי"כ נגד חזקת כשרות, והנה הכ' אמרי' דסתמא השטר כשר משום חזקת ר' עיליש גברא רבה הוא ואיסורא לאינש לא ספי, וא"כ אין לומר דשילם לו כפועל צטל או קץ, כיון דמנהגא לא הו' הכי, א"כ לא מהני חזקת כשרות דר' עיליש נגד מנהגא, וע"כ א"ל לומר רק אי פלגא באגרא וכו' דה' הו' מנהגא, ומהני חזקת ר' עיליש להכשיר השטר, ומקשה הש"ס כיון דהלכתא כר' יהודה, הו' ג"כ חזקה דוודאי נתן לו רק שכר מועט דסתמא עיסקא נותן לעוצת הנותן והו' ססתמא מנהגם כך, כיון שהלכתא כך מסתמא עשין הכל לעוצת הנותן, והשיב אלא שיטה אחרת, אבל קץ או פועל צטל וודאי ידעו דלא הו' מנהגם ולא מהני חזקת כשרות דר' עיליש. ולפ"ז י"ל קושיא ה"ל למה נקוט גברא רבה, די"ל דה"ק הלא שטר זה אין להכשיר רק משום דר"ע גברא רבה, ואין לפרש רק אי פלגא וכו' ח' א"ל כמ"ש חוס' ז"ל צש"מ י"ט, וע"כ השטר פסול.

שם. ושמואל אומר לא מלא מותר שלישי ילך לביתו ריקם וכו'. וי"ל דרב ושמואל אזלי לשיטתם, דהנה חוס' ז"ל לעיל נ"ח ע"ב ד"ה צמה, סובר דבאונאה הו' ממון, ואף ששם כתבו חוס' ז"ל לענין להחזיר, מ"מ י"ל ה"ה צתחילה הו' ממון דהרי האיסור הו' רק צממון, והו' כגזל דכיו ממון, וא"כ ה"ה צאיסור ריבית דהו' רק ממון, ולפ"ז י"ל דרב דס"ל צממון הולכין אחר הרוב אף נגד חזקת ממון, ע"כ ס"ל ג"כ הכ' דאזלינן צתר רוב, וע"פ רוב יש מותר שלישי, וא"כ אמרי' דצרוצ יהי' לו ממון ומהני ממילא להפקיע איסור ריבית, ושמואל ס"ל צממון אזי חיישינן למיעוטא, ואף דאמר רק נגד חזקת ממון לחוד, והכ' לא הו' חזקת ממון, מ"מ צממון חמור יותר דהרי צחזקת איסור רוב עדיף והכ' צממון הרוב לא מהני, וע"י בחוס' ז"ל לעיל דף כ' ע"ב ד"ה איסורא, וע"כ חייש ללא מלא מותר שלישי ילך לביתו ריקס.

שם. וסבר רב אין קולץין לו דינר והאמר רב ריש עגלא לפעומא מ"ל דאמר ל"י מותר שלישי וכו'. והקשה הפ"י ז"ל מאי ס"ד לומר דהאי דאמר רב ריש עגלא לפעומא קאי כשאמר מותר שלישי, ע"כ מה שנדחק לישב. וי"ל דהנה קשיא כיון דאמר רב מותר

וע"כ מיייתי מר"י דס"ל תרתי לגריעותא דהיינו דבר שדרכו להפקיר והיו רק דבר מועט ולא שכו כפועל בטל, אף אם לא מפקיר להו, וס"ל לר"י דר"י דסגי להפקיע איסור ריבית, וע"כ אמרין דרשב"ג בשיעתי איירי היינו ג"כ אף דלא היו שכו כפ"כ ודרכו להפקיר אפי"ה סגי להפקיע איסור ריבית, אבל מר"י אינו ראי, ד"ל דר"י ס"ל דסגי בדבר מועט היינו דבר שאין דרכו להפקיר, והיו רק חדא לגריעותא, אבל תרתי לגריעותא דהיינו דבר מועט ודרכו להפקיר לא אמר, וא"כ רשב"ג דאיירי בגללים דמפקיר להו לריך עכ"פ להיות כפ"כ, וא"כ י"ל דס"ל דצטו כפועל בטל וכרז ושמאל, והא דאמרין דס"ל כשיטת ר"י היינו דמקיל באיסור ריבית דעיסקא [וכמ"ש הפ"י ז"ל יע"ש], אבל מדאמרין ס"ל שיטת ריביר"י ע"כ שמעינן דס"ל דאף דהיו תרתי לגריעותא דהיינו דבר שמפקיר ולא כפ"כ ג"כ סגי והיינו דלא כרז ושמאל.

והנה מ"ש הפ"י ז"ל דאף לר"ש דס"ל שכו משלם סגי בקצן דבר מועט, קשיא לי, א"כ אמאי אמרין לעיל דר"ש פליג על ר"מ, הלא ר"מ אמר בין מרובה וכו', היינו בקצן כמ"ש רש"י ז"ל לעיל, וא"כ מנ"ל דס"ל בלא קצן דסגי באין שכו משלם, ואדרבא מדאמר ר"מ דוקא בקצן סגי בכל דהו, ש"מ דלא קצן צעין דוקא שכו משלם, וא"כ ר"מ ור"ש בשיעור אחת אמרין, וא"כ הו"ל למתני ברישא דצרייתא לעיל דתנא כמה הוא שכו בין מרובה בין מועט דברי ר"מ ור"ש רי"א וכו', אלא ע"כ משמע כשיטת הג"ל דדינר וריש עגלא היו שכו כפ"כ כמ"ש הש"מ ז"ל הכ"ל. ואין לומר דהפ"י ז"ל פי הכי לשיעור החוס' ז"ל שפירש לעיל ס"ה ע"א בד"ה ונתן לו שכו כפועל בטל, דר"מ ס"ל כפ"כ ור"ש ס"ל שכו משלם, ולפרש"י ז"ל באמת אינו כן, דהא הפ"י ז"ל נקיע סברה זו צמיתא דפשיטא, ואי ס"ל דלפרש"י ז"ל אינו כן, לא הי' לו לפרש הכי בפשיטא, וגם אי ס"ל לחוס' ז"ל כפי הפ"י ז"ל א"כ הו"ל לחלק לעיל בד"ה ונתן לו שכו כפ"כ על פרש"י ז"ל משום קושי שהקשינו א"כ ר"ש ור"מ אמרין דבר אחד, ודברי פ"י ז"ל נ"ע. והרבצ"ד ז"ל ס"ל כשיטת הפ"י ז"ל וכנ"ל באמת כתב הש"מ ז"ל לעיל דצרייתא כמה הוא שכו בין מרובה וכו', כפי החוס' ז"ל דהיינו שכו כפועל בטל וע"י. ואפשר לומר דהפ"י ז"ל ס"ל לפרש"י ז"ל לר"מ צעין קצ"ה היינו לבסוף כשנתן לו הרייח, וע"כ פליג ר"ש ואמר לבסוף צעין שכו משלם, אבל בתחילה עיסקא גם לר"ש סגי בקצן כל דהו, ודוחק.

תודה אמר רב מותר שלש וכו' והא דאחד צריבית הוא וכו' ועוד אפי' לר"י לא שרי צכ"ג וכו' עכ"ל. י"ל מ"ש החוס' ז"ל ועוד, דהנה הש"מ ז"ל תי' דהכא לא היו ריבית גמור וע"כ מותר בלד אחד ריבית יע"ש, וע"כ כתבו חוס' ז"ל ועוד אפי' אי"ת הואיל ולא היו ריבית גמור מותר לרבנן, ג"כ מקשה הלא הכא לכ"ע איסור אפי' לר"י וא"כ לרבנן וודאי איסור אפי' צריבית כה"ג.

אמנם י"ל דהנה רש"י ז"ל בקדושין דף וי"ז ע"ב פי' על מה דאמרין באריות זמנא של הלואה הוא נראה כהערכת ריבית, היינו שמרווח לה להלוה זמן וצבאי הגאה מקדש האשה, והקשה חוס' ז"ל דהא היו ריבית קצ"ה מאי דמקודשת לה, והר"ן ז"ל פי' כפירש"י ז"ל ומפרש העטם משום דלא קצן להו מידי ולא מידי שקל מינה, ואצק ריבית נמי לא היו שלא גזרו חכמים על כיוצא בזה כיון דלא שקיל מידי מינה יע"ש, ולפ"ז הי"ה כאן דהא לא קצן כלל וגם לא שקל מיני מידי, רק שטרח צעיסקא ואגב מחאה שלו טרח ג"כ בחצי פקדון, והיו דומיא דאשה מתקדשת לו דהו"ל הגאה פרוטה והיא מפסדת הפרוטה, כיון דצא ממילא לא היו אצק ריבית, ואף דצחינס וודאי איסור הכא היינו שטרח טירחא עבורו לגמרי, אבל הכא צמותר שלש דעיקר הטירחא עבור עצמו שירות יוחר משלם, ואם מתרחש אח"כ שאינו מרווח, ממילא צא לו הרייח צחינס שהוא לא הרייח, אבל הטירחא לא הי' עבור חצירו הנותן רק עבור עצמו שירותי הרבה ויעול וזה צא ממילא וודאי דמיא להמקדש אשה באריות זמנא, וא"כ לפרש"י ז"ל מותר ואין איסור כלל, וצ"ה דאחד וודאי מותר, ואף שכתב הר"ן

צמותר שלש לחוד רק דלריך להחנות ג"כ אם לא יהי' מותר שלש יתן לו ריש עגלא והיינו כשמואל, ומשני ה"ק או דמתני ריש עגלא לפטומא לחוד וסגי, או דסתמא כוונתו על דינר ג"כ אם לא יהי' מותר שלש, או ריש עגלא, כלומר דאשמעינן דריש עגלא היו שכו משלם, ואם לא אשמעינן רב לא היו ידעינן דהיו ריש עגלא שכו משלם וכקושיא הש"מ ז"ל יע"ש, ואצ"ה כי קאמר רב מותר שלש, כלומר דסגי צמותר שלש לחוד, ולא קשי' לא מלא מותר שלש יתן לציתו ריקס, ל"ק דאיירי צאית לי צבמה לדידי וכו' דצב"ג עושין ג"כ מספק, ולפ"ז ל"ק קושיא החוס' ז"ל ד"ה אמר רב וע"י.

רש"י ד"ה מותר שלש בשכר השם עגל למחאה וכו' עכ"ל. וי"ל דאמאי פי' דוקא השם עגל, ולא צבחה עיסקא, וע"י מ"ש לעיל לישב. וי"ל דהנה חוס' ז"ל מקשה בד"ה אמר רב הא היו לך אחד צריבית, וע"כ פרש"י ז"ל דאיירי בעגל, דליכא גללים, וכתבו החוס' ז"ל לעיל ס"ה ע"ב בד"ה ורשב"ג דרשב"ג ס"ל אפי"ה דגללים מפקיר להו, אבל אם יוכל לפטור חובו בזה אינו מפקיר, וא"כ י"ל אפי"ה דרבנן ל"ל האו סברה, היינו דאמרין אפי"ה דמחויב לשלם מ"מ מפקיר להו, אבל היכא דעביד איסורא אם מפקיר להו ואם לא מפקיר להו לא עביד איסורא צודאי אינו מפקיר להו אף לרבנן, וע"כ ס"ל לרב דסגי צמותר שלש, ואם לא ימלא מותר שלש לא יתן לציתו ריקס, דהרי יהי' לו גללים עכ"פ, ולהפקיע איסור ריבית אינו מפקיר להו, ואף דהיו מעט ולא שכו משלם, הלא צמחנה מותר שלש סגי בקצן דינר כמ"ש הש"מ ז"ל, והי"ה בפחות, וכמ"ש הפ"י ז"ל דדינר או פחות הכל אחד כיון דא"ל ליתן שכו משלם, ושמאל ס"ל אפי' להפקיע איסור ריבית אמרין דסתמא גללים אפקורי מפקיר להו.

או י"ל דקשי' לי לרש"י ז"ל על הא דאמר שמואל קוץ לו דינר, הלא לא היו שכו כפועל בטל כקושיא הש"מ ז"ל, ולא ניחא לי לפרש דקאי על מותר שלש כמ"ש הש"מ ז"ל, וגם לא ניחא לי לפרש דבקצן סגי צמותר ופחות אפי' כמ"ש הפ"י ז"ל, והיא שיטת הרבצ"ד ז"ל בתרומה כמו שהצ"ה הש"מ ז"ל, וע"כ פי' דאיירי בעגל, ובעגל סגי בקצ"ה דינר דהא היו שכו כפועל בטל, וכמ"ש הש"מ ז"ל על ריש עגלא דסגי צעסק העגל שהוא קל בשכו ריש עגלא למחשבי שכו כפועל בטל יע"ש הי"ה קצ"ה דינר דסגי, וע"י.

תוס' ד"ה אלא שיעה אחרת וכו' ואינו נראה וכו' דהא רב ושמאל צעי לקצן דינר וכו' ורשב"ג לא צעי אלא גללים וכו' עכ"ל. ע"י צפ"י ז"ל דליכא לפרש דגללים לא חשיבי כמו דינר וריש עגלא, דלכאורה נראה דדינר לאו דוקא אלא כל מה שיקצן לו סגי דמ"ש דינר, אלא דעיקר קושיא החוס' ז"ל דלרשב"ג לא צעי לקצן ע"י"ש מ"ש באריות פי' החוס' ז"ל ומסיק דקצ"ה סגי בדבר מועט אפי' לר"ש דצטו שכו משלם.

והנה זה סותר שיטת הראשונים ז"ל שכתב הש"מ ז"ל דמה שאמר שמואל קוץ לו דינר היינו עם מותר שלש ששכו דהא מחשב לשכו כפועל בטל או לשכו משלם, ורב דאמר ריש עגלא לפטומא, היינו דוקא בעגל דצעסק קל דעגל מחשב ראש עגל שכו כפ"כ וכמ"ש למעלה, ולפ"ז י"ל פי' החוס' ז"ל כפשוטו דרב ושמאל ס"ל דינר או ריש עגלא, היינו לשכו עגל וכמ"ש לעיל דשמאל דאמר קוץ לו דינר י"ל דינר לחוד בלא מותר שלש, רק לעגל היו שכו כפ"כ כמו ריש עגלא וכמ"ש בפרש"י ז"ל לעיל, ושפיר מקשה חוס' ז"ל דלרב ושמאל לתרווייהו צעי עכ"פ דינר או ריש עגלא למחשבי עבור עמל העגל שכו כפ"כ ולרשב"ג סגי בגללים, ואין לומר דבעגל עם אמו דטרחתו קל יותר מעגל לחוד, וע"כ למחשבי גללים לשכו כפ"כ, כמו בעגל סגי דינר או ריש עגלא למחשבי שכו כפ"כ משום דעיסקא קל היא, הי"ה עם אמו דקל ביותר סגי בגללים, א"כ רשב"ג לא ס"ל כריביר"י, והא דמיייתי החוס' ז"ל מר"י וכו' מר"י, י"ל דס"ל לחוס' ז"ל עובל צ"ז אין דרכו של אדם להפקיר [זה דלא כמ"ש לעיל בחוס' ד"ה ורשב"ג יע"ש] וכסודי ותותרי דרכם להפקיר כמו גללים דמי מערית ליעול מהקוליס דבר מועט כזה וכן כסודי אינו חשיב כלל ושופכן לחוד,

לשעת החום ז"ל, והיבא דאחד מועיל יותר מחצירו הוי ס"ס אפי' הס משם אחד כמ"ש הש"ך יו"ד צ"ח ק"י, וע"כ מקשה שפיר שמואל על רב, וסברת רב ז"ל דס"ל כסברת הפ"י ז"ל כחצות דף ט' ריש סוגי דפ"פ דחולק על שיטת הרשב"א ז"ל בסיס, וס"ל דמועיל לא נוכל לזרף כלל למחלה, דלדיו רוב, דמועיל כחולק דליתא הוי יע"ש, וא"כ כשי"ב דלא נוכל לזרף שני מיעוטי, ואליבא דמסקנא דאמר רב ס"ל רק בזה"ל נ"ל תורי לדידי, ס"ל ג"כ כסברת הש"מ והרשב"א ז"ל, וע"כ.

ד"ה דאמר ר' יוחנן וכו', וא"ת מ"כ"ט לשתרו אפי' ל"ל בזה"מ לדידי וכו' וי"ל וכו' אלא כ"א יעריה ביומו עכ"ל. והנה הש"מ ז"ל כתב דבזה"ל נ"ל תורי לדידי בלא עסק זה שייך לומר גבול לתורי, אבל הכא דבלא עסק זה לא הו"ל לערוך לא ה"י זה מקבל העגל לערוך דכ"ו אלמלא פלגא של מלוא וכו"ל אצ"כ ריבית א"ס איו נותן שכן ערשו יע"ש, וכוונתו משום דעגל זה בא כל העירחא מהעסקא לחוד הוי כחצ"כ ריבית, וע"כ דריש"א ז"ל שמתוך ג"כ הכי. והא דלא ניהא לכו לחום ז"ל בתירוץ זה, י"ל משום דה"י מקודם דמותר שליש לא שכיח טובא, ולפי המסקנא אמרי דאפי' רב מחיר רק משום גבול לתורי וכו', וע"כ מקשה שפיר א"כ אפי' ל"ל בזה"מ לדידי, ואין לומר משום דהוי כחצ"כ ריבית כתי' הש"מ והרשב"א ז"ל, דכיון דלא הוי אצ"כ ריבית גמור וודאי מותר במותר שליש כיון דלא שכיח שלא יהיה מותר שליש, וכש"מ ז"ל שמתוך לעיל קושית החום ז"ל דמ"ש"ה מיקל רב במותר שליש דהכא איו נותן לו יותר ממה שלקח אלא שהוא עורה בשבילי משיה הקילו יע"ש, וא"כ ס"ל ד"ל דשכיח דלא יריות מותר שליש, וי"ל דס"ל כמ"ש לעיל, דא"כ דלא שכיח שלא יריות גם שמואל סבר דמותר, ור"א דנ"ס מוצאות כתבו החום ז"ל לעיל דכיון דלא שכיח שלא יהי, מותר לר"י, ורבנן דפליגי ס"ל דלא הוי שכר כפ"צ, אבל אי הוי שכר כפ"צ הוי מודים דמהני, ובינוי משום דלא שכיח שלא יהי, וא"כ מאי מקשה שמואל וגם אמאי מסקינן דרב ס"ל רק היבא דאית לי תורי לדידי, וע"כ ס"ל להש"מ בשם הראשונים ז"ל דבמותר שליש הוי שכיח שלא יהי וע"כ תירצו הרן אחר על מותר שליש ולא ניהא לכו בתי' החום ז"ל דנימא דלא שכיחא [וחום ז"ל ס"ל כמ"ש לעיל] ומש"ה מתוך הכא תרצו הני"ל.

אמנם י"ל קושיתם, דהנה הרמב"ם ז"ל בפ"י מה' שלוחים [ה"א וע"ש בלח"מ] פסק דגם בשותפין אם אחד עוסק לחוד הוי כעיסקא ואסור, ושאר פוסקים חולקין וס"ל דשותפין מותר לאחד להעסק, ולפ"ז י"ל דלית לי בזה"מ לדידי, נראה כשותפין בלאו זה"מ ופשיטא דמותר, אלא אפי' אית לי בזה"מ לדידי דלא נראה כשותפין בלאו זה"מ של עיסקא אפי' מותר, אמנם מקשים א"כ לעולם מותר ולמה חזר הגמ' מלישנא קמא דרב, ולפ"ז י"ל דמ"ש"ה לא ניהא לכו לתרן כתי' הש"מ ז"ל, משום דהחום חולק על הרמב"ם ז"ל וס"ל דשותפין מותר כמ"ש הפ"י ז"ל צ"ח החום ד"ה אי משתתפת יע"ש, וא"כ אין לומר כחירון הש"מ ז"ל דבזה"מ של עיסקא נראה כחצ"כ ריבית, דאדרבא נראה כשותפין ומסתבר יותר להתיר, וע"כ מתי' תי' אחר, וע"כ מ"ש בסמוך בס"ד.

ד"ה אי משתתפת בזה"מ וכו' תימה למה הוי סבורה כן וכו', וי"ל דכשנשתתף ענו ה"י עורה בזה"מ של ר"א בחינם וכו' עכ"ל. ע"י צ"ח דמפרש בקושי' הוי ס"ל כשיטת הרמב"ם ז"ל בפ"י מה' שלוחין ושותפין הלכה א', דגם בשותפין אסור לאחד לעסק בזה"מ עוסק לחוד הו"ל כעיסקא, ותי' דליירי כשיטת הר"י וסיעתו דשותפין לא אמרי' דאית לי דינא דעיסקא יע"ש. וכן כתב הלח"מ משה ז"ל שם הלכה א', והקשה הלח"מ משה ז"ל א"כ לשעת הרמב"ם ז"ל קשה קושית החום ז"ל יע"ש. וי"ל לפי"ש הכסף משה שם הלכה ב', דמקשה על הרמב"ם ז"ל שפסק בדאריס בזה"מ לי עיסקא אחרינא אזי אין צריך להעלות לו שכר, א"כ למה נתן ר"א בתחילה שכר, והלא אריס אית לי עיסקא אחרינא דכא אריס הוא, ותי' בתירוק אחד דר"א נתן משום מידת חסידות

ז"ל שם עוד סברא דלא שכיח, י"ל דהכא מותר שליש ג"כ ל"ש, וחום ז"ל דמקשה י"ל לשיטתו דס"ל בקדושין דהוי ריבית גמור ול"ל כל הנהו סברות שכתב הר"ן ז"ל, או י"ל דמ"ש"ה כתב ועוד דלא הוי כלל ז' אחד בריבית וא"כ עכ"פ הוי איסור מפני הערמת ריבית, כמו בקדושין שם.

או י"ל קושית החום ז"ל דהנה רבנן דאמרי לעיל בעשה שדכו מכר פרש"י ז"ל דהלכו משות ומשכן לו שדכו וא"כ לא יפרע לזמן פלוני יהי השדה מבור, ולפ"ז י"ל התם דבשעת הלואה נותן לו השדה לאכול הפירות א"כ עד שישלם זמן ההלוואה וודאי הוי ריבית, רק הכא היתיר הוא דילמא לא ישלם ויהי מכר א"כ אמרי' דאסור דסתמא חוקמינן אחזקה דעכשיו היא הלואה ואסור מסתמא גם אח"כ יהי האיסור ריבית, משא"כ הכא דעכשיו הוא מותר דהרי ערה בעסק בשביל המותר שליש, רק הספק שמה לא יריות מותר שליש ויהי איסור ריבית, אמרי' דאוקמי אחזקה דעכשיו איו איסור ריבית מסתמא גם אח"כ לא יהי איסור ריבית, וע"כ שרי הכא אפי' לרבנן, וב"ד אחד ריבית שיבא אח"כ גם רבנן מודים. וגם בזה י"ל דמ"ש"ה כתבו החום ז"ל ועוד וכו', דכיון דלא מדמינן כלל לז' אחד וודאי אסור גם בזה"ג דהכא.

ולפ"ז י"ל קושית החום ז"ל לעיל ס"ג ע"א ד"ה ריבית דמקשה מהאי דמגילה דף כ"ז דהנא אין מוכרין בזה"כ אלא על התנאי וכו' דר"מ ואמרי' ר"מ כשיטת ר"י אמרי' דז' אחד בריבית מותר, והקשה לרבא קשיא יע"ש, ולפ"ז י"ל דשם הוי מכר וא"כ עכשיו איו ריבית והכא אחד הוא שמה לא יתקיים המכר ויבא אח"כ לאיסור ריבית, אמרי' דאוקמי אחזקה דעכשיו ולא חיישינן שיבא לדי ריבית, אמנם כיון דמתנה התנאי בפירוש, ע"כ לרבנן אסור, אבל לר"י מותר כמו ז' אחד בריבית ע"מ להחזיר.

בא"ד וי"ל דהכא חקילו רבנן משום דשכיח טובא שיבא מותר שליש עכ"ל. ויש להקשות, א"כ מאי מקשה שמואל לא מלא מותר שליש ילך לביתו ריקס, הלא החירא דרב משום דלא שכיח, ובאיסורא וודאי אזלינן בזה"מ רוב, ובפרע הכא דנראה מחום ז"ל שכתבו שכיחא טובא דהוי רק מיעוטא דמועילא בודאי לא חיישינן אפי' לר"מ ובפרע הכא באיסור קל, והכי מוכח מחום לעיל ד"ה איבא ב"ס. והנה לפי"ש לעיל דאמרי' ריבית הוי ממונא וכשיטת החום ז"ל דף כ"א ע"כ ד"ה במה לענין אונאה, ואף בתחילה נתינה הוי ממונא הכא, וכסברא שכתבנו לעיל ופליגי רב ושמואל לשיטתם, דרב אזל בממונא בזה"מ רוב ושמואל סובר דבממונא לא אזיל בזה"מ רוב יע"ש, י"ל דשמואל מקשה לשיטתו ולפי מאי דמסקינן דרב איירי רק בזה"מ לי תורי לדידי' ס"ל לגמרא דלא שכיח מותר שליש, אמנם עדיין קשה דלפי מאי דמשמע מחום ז"ל נראה דהוי רק מיעוטא דמועילא, ובמיעוטא דמועילא לא מצינו דשמואל סובר בממונא דחיישינן לי, ובבודאי לא עדיף מיעוטא דמועילא בממונא לשמואל ממועילא דמועילא לר"מ גבי איסורא.

אמנם י"ל לפי שיטת הפוסקים ז"ל דס"ל ה' דאמר שמואל מותר דינר לאו דוקא אלא שכר כפ"צ ומשום דלא כמ"ש הפ"י ז"ל, גם הרמב"ם ז"ל מלחמות ושאר הראשונים ז"ל סברי דוקא דינר וככה סגי דדינר כיון דהוי ע"ס מותר שליש ולשאר פוסקים צעיק יותר כפ"צ, ולפ"ז י"ל דהכא הוי ס"ס ספק לא יהי' כלל מותר שליש, ואח"כ יהי' מותר שליש שמה לא יהי' כפ"צ, ולשיטת הרשב"א ז"ל הוי ס"ס מעט רוב וא"כ שפיר מקשה שמואל, ואף דסברת הרשב"א ז"ל היא משום דספק ראשון הוי מחלה על מחלה, והספק השני הוא משלים לרוב, והכא הוי תרי מיעוטי, י"ל דהנה הש"מ ז"ל לעיל צ"ח אלו מציאות דק"כ כ"ג. בשם הרשב"א ד"ה והא איבא גוים כתב דתרי מיעוטי נגד הרוב הוי כמחלה על מחלה, וא"כ יהי' הכא י"ל דהואיל והוי שני מיעוטי הוי כמחלה ושפיר מקשה שמואל, ואף דהוי תרי מיעוטי משם אחד שמה לא יהי' כפ"צ, י"ל דכל מיעוט מועיל יותר מחצירו דשמה לא יהי' כלל ולא יהי' אפי' כר"מ ור"י דס"ל דסגי בדבר מועט, ואח"כ יהי' שכר שיואל צו לר"מ ור"י, שמה לא יהי' כפ"צ כר"ש או שכר משלם

יש ריוח בשנה שניה יותר מראשונה, וע"כ נוכל לפרש שפיר חייב לעפל זו דהא הוי עובדא הנותן בשני, ומה שאמר אבל אינו דומה וכו' קאי על המקבץ, דהיינו שאין לו טירחא כ"כ ע"כ גם המקבץ יוכל לעכב, וכפי הרמב"ם ז"ל. אמנם יש לומר בפירוש אבל וכו' כפרש"י ז"ל, וע"כ מקשה אבל מאי קאמר, כלומר מאי קאמר במלת אבל, אי קאמר מילתא אחרינא ולא קאי ארישא וכפי הרמב"ם ז"ל או דקאי ארישא וכפרש"י ז"ל, ופי' הכי קאמר אלא לפי שאינו דומה וכו', כלומר אלא קאמר דהיא מילתא באפי נפשי' היא וכפי ה"י"מ שהיא שיעת הרמב"ם ז"ל, ובזה ניחא הגרסא משונה שכתוב בגמ' ולא כמ"ש בגליון דגרסי מאי קאמר ולא גריס מלת אבל.

רש"י ד"ה מכאן ואילך וכו' ושכר עמל ומחן ליכא ואע"ג דחייב אחריות של מחנתי חבירו עליו כיון דבעי למערה צב משום מחנה שלו וכו' עכ"ל. והקשה המהרש"א ז"ל דהא אף בדאית לי צבמה לדידי דבעי למערה בדידי ואפי"כ צבי מותר שליט, ותי' דהכא כיון דצגוף הצבמה זו צעמנו צבי למערה צבמה של לא צבי כלל שכר עמל ומחן יע"ש. ולא זכיתי להבין דברי קדשו ז"ל דהא צבי לו חלק בצבמה צבמה גרע עפי ולא סגי צמותר שליט כמ"ש תוס' ד"ה דאמרי אינשי יע"ש, וי"ל כמ"ש הלח"מ ז"ל הכ"ל צפ"ו דהי' שלוחין הלכך צ' דכיון דיש לו חלק בצגוף הצבמה רואה לערוח צעמנו שהוא יודע להעסק צו מותר, א"כ ה"ה הכא. אמנם מתוס' ז"ל לא משמע הכי, והמהרש"א ז"ל כתב בתוס' ד"ה אי משתתפת ג"כ הכי, והנה קושית המהרש"א ז"ל מקשה הלח"מ משנה ז"ל שם פ"ה הלכך ד', ותי' כיון דקיבל האם להעסק אמרי אינשי כיון דערה באם ערה נמי כאי פורתא ודמי למה דאמרי ארים למרי ארעא משתעבד יע"ש, ואפשר לפרש ג"כ כוונת המהרש"א ז"ל כן.

אמנם י"ל דכיון דהצבמות נולדו יחד וכבר הורגלו זו עם זו טוב לצבמות שיבי' צבמותא חדא לגדל יחד, דצבמותא חדא מחגדלין צבוב יותר והוי דומיא דמבואר ביר"ד סי' קע"ז דאם ע"י חני פקדון שיש צידו מריות יותר מותר בחני ריוח וחני הפסד ע"ש צט"ז סעיף ע"ה, ה"ה הכא, ומש"ה מותר לגמרי אפי' בלא מותר שליט, וזה שכתב רש"י ז"ל וכו' ערה משום דידי קערה.

או י"ל הו"ל ומתחילה צא לידו צבורת עיסקא וכו' משלם לו שצרכו כפ"צ אף שאח"כ צוולדות אינו נוטל, כיון שנחה צבורת היתר ופסידא אין לו רק על חני שלו מותר, ויש לדמותו למה דפסקין שם סי' הכ"ל סעיף זי"ן הנותן מעות בעיסקא שנתיים ושלש ושזב נמלכו ועשו קצבה ציניהם לחת לו כך לשנה אם כי מתעסק והולך יפרע מהריוח שהריוח כיון דמשיקרא לא באיסורא צא לידו, אם חני ריוח עולה למה שנחן מותר יע"ש, א"כ הכא צב"ג דעיסקא מתחילה מותר אח"כ צבחה צלא ריוח כיון דמתעסק בשלו, גם בתחילה עיסקא מותר צב"ג צמותר שליט על שאר העיסקא, א"כ אח"כ דקל יותר בשאר העיסקא דמותר בדבר קצוב, קל הכא יותר דמותר בלא מותר שליט אפי'.

ע"צ תוס' ד"ה כי האי גוונא וכו' משמע דוקא הכא לפי שהי' לו פתחון פה לחושדו וכו', והא דאמר בסוף ז"צ שנים שנעמנו וכו' עכ"ל. וי"ל דצבמה הכא דהו"ל לר"פ דבר זה מילתא דפשיטא דחזי כמאן דפליג דמי, וא"כ אין לו לדידי כלל, רק כיון שא"ל אזליא בחר ידי סבר ר"פ דלא פלג דחזי עבי ועבי, רק עבי וחסיירה ושצק חסיירה, וע"כ א"ל הכי אזליא בחר ידי כיון דמשום ליון, וע"כ א"ל ר"פ כה"ג ודאי לריך לאודועי, כלומר לריך אני לאודועי לי גוף המעשה ולשאול היכי הוי, ושאל לו מי שקל עבי ושצק חסיירה א"ל לא, א"ל ר"פ א"כ לא דמיא לחמרא דהא חמרא כ"ע ידעי וכו', ובזה מיושב גרסא ישנה שצגמי.

שם. מתני' שמין פרה וחמור וכל דבר שעושה ואוכל למחנה וכו'. ויש להקשות דלעיל הנה צפרק אלו מציאות דף כ"ה ע"צ כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ואמרי' עלה ולעולם אמר ר"ג א"ש עד יב"ת, א"כ ע"כ דיותר מצי"ח אף שעושה ואוכל מ"מ

דנראה לזני אדם כעיסקא, והעולם אינם יודעים מהאי דינא דנארים מותר, אבל כשהשתתף עמו לא נראה עוד כריצית, ואף דלרמב"ם ז"ל אסור גם צשותף מ"מ להעולם לא נראה כריצית ע"ש, ולפ"ז י"ל דאיתתא דארים ידעה מה ממה דאמרי אינשי דארים למרי ארעא משתעבד, וא"כ ע"כ ר"א נתן מעטס חסידות כתי' הכסף משנה, וגם ידעה דצשותף ג"כ אסור כשיעת הרמב"ם ז"ל, וע"כ שפיר אמרה אם השתתף עמו יתן לך האליתא, דכיון דהכל משום חסידות וכיון שיתן המעשה צעמנו וודאי יתן יותר, כי היא סברה דגם צשותף מחזי כריצית כיון דצבמה אסור, והשיב לו ר"א דהא צבמה ארים משתעבד למרי ארעא, וצשותף לא חיישינן למחזי כריצית כסברה הכסף משנה ז"ל.

או י"ל דהנה הריעב"א והש"מ ז"ל מקשין כיון דאמרי ארים למרי ארעא משתעבד, א"כ אמאי נתן לו ר"א מתחילה, ותרנו דמשתעבד לדבר מועט ולטירחא מועטת אבל לא לטירחא מרובה ובתחילה שהי' כל המעות של ר"א הוי טירחא מרובה יע"ש, ולפ"ז דאיתתא הוי סברה דאמרי ארים למרי ארעא משתעבד אפי' לטירחא מרובה, וא"כ מה שנחן ר"א מעטס מידת חסידות, א"כ כש"כ שיתן טפי כשישתתף עמו, וא"ל ר"א דארים משתעבד רק לדבר מועט ולא למרובה, ומעיקרא מן הדין הייתי חייב ליתן לך ולא ממידת חסידות.

או י"ל מ"ש ר"א ארים למרי ארעא משתעבד, היינו שארים משתעבד למרי ארעא ואין לו רשות לעסוק בשלו כלום, ואף מעבדות קרקע צבוחו זמן אין רשאי לערוח בשלו כלל, ודמיא למושיב חבירו צבוחו דכתבו בתוס' לעיל צמחתי ושאר פוסקים צבם התוספתא דאסור לעסוק בשלו כלל, כ"ה צארים, ומש"ה מעיקרא דנתן לו ר"א כל המעות, ועשה הכל עבור ר"א, אמרי אף דאסור לעשות דבר בשלו, מ"מ גם לר"א אינו לריך לעסוק בשום דבר רק בעבדות קרקע, אבל לא בעבדות לפעם הצבמות, וא"כ כשנתן לו לפעם צבמות הו"ל עיסקא, אבל כשארים לקח צבמות שלו ופטמם חזי יכול ר"א למחות צידו, ולא מוחה, היינו כדי שצבבור זה יערה גם בחלק של ר"א, וזה הוי שכירות של הארים מה שהניחו ר"א לפעם חלקו של הארים חזי א"ל ר"א אח"כ הלא ארים למרי ארעא משתעבד, וא"כ די שכר צמאי שהנחתי להעסק בחלקך שנשתתפת עמי.

או י"ל הא דאמרה לי איתתא אי משתתפת צבדיה, היינו דהי' לו להארים צבמות לדידי, דהנה הש"מ ז"ל מקשה על הא דנתן לו ר"א הראש, והא צעינן שכרו כפ"צ, ותי' דהו"ל להארים צבמה לדידי יע"ש, ולפ"ז י"ל דאיתתא סברה עכשיו נתן לה ר"א רישא לחוד משום דאית לי צבמה לדידי וכמ"ש הש"מ ז"ל וכמו דפסק רב, וא"ל אי משתתפת צבדיה, כלומר ששתתף עם צבמות שיש לך ותחן צשותפות צבמות שלך עם צבמות ר"א, וא"כ לא יו"ה לו עוד צבמות לדידי לחוד וי"ה הכל שותפות, וצשותף הוי כעיסקא כשיעת הרמב"ם ז"ל וינערך ליתן לך כפ"צ ויתן לך גם אליתא, והשיב לו ר"א דין חדש, דהנה הל"מ ז"ל כתב דצשותף די ליתן דבר מועט לגמרי, והעטס כיון דיש לו חלק בצגוף הקרן כי ערה צדידי קא ערה יע"ש. [והיינו אפי' ריש ענלא לאו דוקא רק כל דבר וכשיעת הפ"י ז"ל הכ"ל], וזה חידש לו ר"א דאמרי אינשי ארים למרי ארעא משתעבד והיינו לדבר מועט וכו', וע"כ כיון שנשתתפו עמו ונהיית שותף ממש, א"כ די בשכר כל דבר וצבכל דבר. ארים משתעבד למרי ארעא, וזה שאמר ר"א השתא שותפי אן דצשותף גרע מעיסקא וכמ"ש, ולק"ק שני של תוס' ג"כ, וע"ה.

גמ' אבל אינו דומה עיפולה של שנה זו וכו', מאי קאמר אלא לפי שאינו דומה וכו', ופרש"י ז"ל שצריכה צבני מחנות מרובה וע"כ הנותן מעכב, וי"מ דצבמה שני הטיירחא מועטת ושצבמה מרובה, והקשה א"כ מאי חייב לעפל צב דקאמר צרישא וכו' יע"ש. והנה ה"י"מ הוא שיעת הרמב"ם ז"ל צפ"ח מהי' שלוחין ע"ש, וי"ל דצבמה תריוויכו איתנהו צב דמחנות מרובים צבני מראשונה ועפולה מועט, וע"כ תריוויכו יכולין לעכב, דלכל אחד

לעיל, ולפי"ז י"ל מ"ש רש"י ז"ל לעיל דלא צעי שטר עמלו ומזונו י"ל דוקא ה"ל, ולא כמ"ש תוס' ז"ל לעיל דמזון דנקיט לאו דוקא הוא, ועי"ש במהרש"א ובמהרמ"ל ז"ל, רק לאס לריך יותר מזונות עבור הנקה, וכדלמרינן בבבא מציעא דף ס"ד: דגבי אדם באשה שמתקנה פוחתין ממעשה ידי ומוסיפין על מזונותיה, ה"ה י"ל דבבבא מציעא דעת הנקה לריכא למזונות יתירה מקודם וכן עמלה יותר לריך להטריח זה עבור העגל שהולך לאט לריך להנהיג האס ג"כ לאט ועי"כ אין נתוסף שטר עמלו ומזונו לעגל רק להאס, ועי"כ כתב רש"י ז"ל אלא לאס.

גמ' אבל אינו מפרין לא על חנות ולא על ספינה וכו'. וי"ל דמאי אשמעינן פשיטא ומה ס"ד לומר כשישכור אדם ספינה או חנות ויהי מותר ליקח מעות צריצות, כיון דהוי דבר שחון לחנות וספינה. וי"ל דהנה העי"ז צו"ד סי' קע"ז סעי"ק ט"ח פוסק בעיסקא היכא דמרווח ביומא עבור חצי פקדון צמלוח שלו מותר במחלה שטר ומחלה הפסד ולא לריך ליתן שכרו כפ"צ יע"ש, ולפי"ז י"ל ג"כ בחנות שיש בה סחורה הרבה צאים הסחורים לקנות הרבה יותר מחנות קטנה דאין בה כ"כ סחורה, דכל אדם הולך לשם לקנות, כי יודע שכל הסחורות נמצאים שם, משא"כ בחנות קטנה וכן ספינה כשמוכיחין בה סחורה טובה יודעין העולם שצוודאי טובה היא ושוכרין אותה צ"ל, וא"כ הוי ס"ד דלהוי מותר להפריח עליהם, דזה הוי לחושלת החנות והספינה, כמו גבי שדה, קמ"ל כיון דהשדה לא הוי בגופי דספינה והחנות, רק דהוי דבר שחון לגופי דחנות וספינה ע"כ אסור ורצותא גדולה אשמעינן בזה, ועי"כ אמר עלי ר"ג ארצי"ל, חצי"ג דבה"ג כשמשכיר שטר הספינה וחנות אסור, אבל לזור בה לזרע ויולין בספינה מותר כיון דהוי בגופי, ועי"כ.

שם. ספינהא א"ר אגרא ופגרא, א"ל ר"ב ור"א לרב אי אגרא לא פגרא ואי וכו'. והקשה הש"מ והפ"י ז"ל הלא מחנה ש"ח להיות כשואל, וא"כ שפיר מחנה שמתחייב באחריותה, ומתרי דהכא איירי שמקבל עליו צעשה שצירה כמו שהי' שזה צעשה שצירה וזה אסור, דדוקא כשמתנה שמשלם כמו שהי' שזה צעשה שצירה יע"ש. וי"ל דלפמ"ש תוס' לקמן דף ע"ב. דד"ה דקא מקבלי עלי חוסכא דנחשא שכתבו והא דשרי לעיל נמי בספינה אגרא ופגרא היינו משום דמקבל עלי קלקול הספינה שמתקלקל וכו' דלא משלם למשכיר אלא מה שהיה משתכר עכ"ל, משמע דאינו מקבל פגרא רק מה ששור צעשה שצירה, מדכתבו דלא משלם וכו' אלא מה שהיה משתכר, א"כ הקושי צ"ע.

אמנם י"ל דיש חילוק בין אם מחנה המשכיר או מחנה השוכר, דהנה הכ"מ צפ"ח מה' מזכיר הלכה י"א כתב לחלק גבי מכר קרקע לחצרו והתנה המוכר ואמר ללוקח כשיהי' לי מעות תחזיר לי הקרקע דפירות הוי למוכר, ואי אכל לוקח הפירות הוי ריבית, דדוקא כשמתנה המוכר ואומר המוכר הרי הוא כמו שרואה להלוות צריצות שלא ראה למכור אלא על תנאי זה, אבל כשלא התנה המוכר רק הלוקח אמר כשיהי' לך מעות תחזיר לך, הרי המוכר לא נתכוון להלוות צריצות אמרי' כוונת הלוקח הי' רק שלא יאטער המוכר יע"ש. ועי' צב"י ח"מ סי' ר"ז. ולפי"ז י"ל ה"ה הכא כשמתנה המשכיר, א"כ חזון שדעת המשכיר שאינו רואה להשכיר לו רק כשיהי' מלווה אצלו ויהי' חייב באחריותה, ועי"כ אסור, משא"כ לענין דחנא מחנה ש"ח להיות כשואל, א"כ המפקיד אינו נותן לשם הלוואה, רק השומר מתחייב בעצמו להיות חייב באחריותו ע"כ כיון שלא נתנו לו המפקיד בחזרה הלוואה שפיר מותר להחנות.

או י"ל דדוקא בשאר דברים יוכל להחנות, והטעם מדאמרי' לקמן דף נ"ז דבהאי הנאה דינא עלי קלא דאינש מהימנא הוא, והיינו דבדבר מעלעלין וכדומה שדרכם להשאיל, וינא קול עלי שנשאל עלי, אבל בספינה שדרכם רק בשכירות וגם השכירות מפורסם שהיא דבר צדים ומפורסם לכל שם ששכרה, לא שייך לומר שיהא עלי קול דאינש מהימנא הוא, דאדרבא הכל יודעין דהוי שכירות, ורק הוא מוסיף על שכירות ומקבל אחריות ג"כ, ובה"ג

אין אדם רואה לערוך זה יותר, ולא חפץ במלאכת הבבא עבד ערחתו, וא"כ אמאי אמרי' הכא דסגי בדבר שטושה ואוכל לשיסקא לעולם, וי"ל דהכא ריבית דרבנן הקילו, וכמ"ש הרא"ש ז"ל לעיל במתני' דמותן שכרו כפועל צטל, וכמ"ש שם המהרש"א והמהר"ם לובלין ז"ל בתוס' ד"ה ונותן לו שכרו כפ"צ יע"ש. אמנם קשיא לשיטת המהרש"ל ז"ל שם דלא ס"ל לחלק בין מציאה לשיסקא יע"ש. וי"ל דוודאי שכרו כפ"צ הוי דבר שטושה ואוכל ובמציאה להחזיר המציאה מהפקדן סגי ג"כ בשכרו כפ"צ, וגם להטריח צו עד יצ"ח גם חייבו חז"ל עבור שטר זה אצל לא יותר מצי"ח, כי כמה בני אדם רואין במלאכה כצידה ולהרויח יותר וכמ"ש הפ"י ז"ל לעיל ^{הנה"ח} דגבי שכרו כפ"צ לישב שיטת המהרש"ל ז"ל יע"ש.

אמנם י"ל דהנה י"ל דאמאי חנא הכא שמין פרה וחמור וכו', ולא חנא בקיבור כל דבר שטושה ואוכל שמין למחלה שטר כמו דחנא לעיל בפרק א"מ וי"ל לפרע פרה וחמור, וי"ל דהנה הש"מ ז"ל מציא שיטת המפרשים ז"ל דטושה ואוכל לא שיטתה חזיר בבבא מציעא דא"כ יכתובנה רק באקראי יע"ש, והנה מפרש"י ז"ל שכתב שראוין למלאכה ומלאכתם כולה של מקבל, משמע דטושה זה כל המלאכות בתדירות.

ולפי"ז י"ל דלעיל אמר רנב"ר תרנגולת בבבא מציעא גסה, והנה תרנגולת חונה טושה חזיר, הרי דבאצידה לא לריכא להיות מלאכה תדירה ומש"ה אמרי' רק יצ"ח, וחז"ל לא ראו לעשות חילוק בדברים שטושים ואוכלין גבי מציאה והשוו מדותיהם גם בבבא מציעא גסה שטושים תמיד ג"כ רק יצ"ח, משא"כ הכא בעיסקא דהוי רק לשלם שכרו כפ"צ וכל אחד לפי מה שטושה, ועי"כ בבבא מציעא שטושה בתדירות הוי שכרו כפ"צ עבור עיסקא לעולם אפי', ומש"ה מפרש הכא פרה וחמור וכל דבר וכו' לאשמעינן דוקא דבר שטושה בתדירות, ולפי"ז י"ל הא דחנא לעיל אין שמין התרנגולין למחלה, ופרש"י ז"ל דלוקח צאים לעשות אפרוחים, ויש לדקדק אמאי לא פי' על התרנגולים דמקבלם למחלה, וי"ל דהא בתרנגולים הוי טושה ואוכל. אמנם לפמ"ש י"ל דאיירי במקבל תרנגולים ולא צאים. ורש"י ז"ל דלא מפרש הכי י"ל דס"ל דע"כ ליצ"ח יכול לקבל למחלה.

ולפי"ז י"ל הא דמקשין המפרשים ז"ל לעיל דף כ"ה הבי' דמקשין על המתני' דחנא כל דבר שטושה ואוכל, ולעולם אר"י א"ש עד יצ"ח, ומקשין מאי מקשה בחמ"י ולעולם דלמא בחמת הוי לעולם כיון דחנא סתמא יע"ש במפרשים ז"ל. ולפמ"ש י"ל דמקשה אמאי חנא התם סתם כל דבר שטושה ואוכל ולא חנא פרה וחמור כמו מתני' דהכא, וא"כ עי"כ דאיירי בדברים שאין עושין בהם חזיר וכמ"ש, ועי"כ מקשה ולעולם בחמ"י דבר שאינו טושה בתדירות, אינו מהני לעולם אפי' בעיסקא הכא דהוי ריבית דרבנן והוי קל ממציאה וכנ"ל, מדחנא הכא פרה וחמור דוקא, וא"כ התם במציאה וודאי לא מהני לעולם, ואר"י עד יצ"ח, ועי"כ אמרי' עלי אר"י צרי' תרנגולת בבבא מציעא גסה כיון דלא הוי רק עד יצ"ח ומתני' לא איירי בדברים שטושים בתדירות, א"כ תרנגולת הוי בבבא מציעא גסה ליצ"ח.

רש"י ד"ה שמין עגל עם אמו וא"ל ליתן שכר עמלו ומזונו לעגל אלא לאס עכ"ל. וי"ל הלא לאס א"ל ליתן כלל שהרי טושה ואוכלת, עי' במהרש"א ז"ל מה שנדחק בזה, וי"ל דוודאי לריך לשלם שכר עמלו ומזונו עבור העגל, ולעיל מקשינן ורשב"ג לא צעי שכר עמלו ומזונו בחמ"י, רק דיש חילוק בשומת שכר עמלו ומזונו, דאם נותן העגל לחוד בלא אס איכא עירחא יתירה משא"כ עם אמו הולך ובה עם אמו כמ"ש רש"י ז"ל לעיל דף ס"ח ע"ב יע"ש, וגם עבור מלאכת אמו שמרויח בה נוטל עבור העגל צפחות ומש"ה סגי בגללים כדאמרי' לעיל לרשב"ג איכא גללים, וזה שכתב רש"י ז"ל, דא"ל ליתן שכר עמלו ומזונו לעגל, כלומר לעגל לחוד, אלא לאס כלומר שכר עמלו ומזונו דעגל נותנין לאס עפי' מעט יתירה וסגי לעגל, והיינו דשמין העגל עם אס וסגי צפחות מהעגל לחוד.

או י"ל דלעגל א"ל ליתן כלום, דהעגל יונק מהאס וסגי בלא מזונות וגם עמל לא הוי צי' דנמשך אחר אמו כמ"ש רש"י

או י"ל דבאמת ס"ל כרצא, רק ר"כ ור"א ס"ל כשיטת הסוברים דריצית הוי דבר איסור, וא"כ לא מהני תנאי, ורצ ס"ל כשיטת הסוברים דהוי ממון, וע"כ לא חש להשיב כלל, ואמר ר"ש, מ"ט שחק רב, דר"ש ג"כ ס"ל כשיטת הסוברים דהוי ממון וע"כ ס"ל דשחק משום דלא ידע להשיב, וע"כ אמר מ"ט שחק ע"כ דלא שמיט ל"ה הא דתניא, וע"י.

ע"י ונהגו בני כופרא אגרא בשעת משיכה ופגרא בשעת שצירה, אטו במנהגא חלי מילתא, משום דבמחנה וכו'. ויל"ד מאי מקשה אטו במנהגא וכו', והלא ר"פ אמר הלכתא אגרא ופגרא, וע"י אמר ונהגו בני כופרא, וא"כ מאי מקשה אטו במנהגא חלי הלא באמת מותר. וי"ל דהנה הפ"י והש"מ ז"ל רוצין לפרש הא דאמר רב אגרא ופגרא, היינו פגרא שה"י שוב בשעת משיכה ולא בשעת שצירה כנ"ל, וע"י בש"מ ז"ל דיי"מ דאיידי פגרא דשעת שצירה ולא דמיא למחנה ש"ה להיות כשואל, וע"י מ"ש לעיל ג"כ תרונים דיל הכי, ולפ"י י"ל דהנה יל"ד מאי אמר ונהגו ב"כ אגרא בשעת משיכה ופגרא בשעת שצירה, אמאי לא אמר בקיור כמו דאמר מקודם אגרא ופגרא, ולימא הכי ונהגו ב"כ אגרא ופגרא, וע"כ י"ל דה"ק דנהגו ב"כ לשלם פגרא כמו שה"י שוב בשעת משיכה, רק דמשלם אגרא תיכף בשעת משיכה ופגרא בשעת שצירה, דהיינו דמשלם בשעת משיכה אבל התשלומין הוא כמו שה"י שוב בשעת שצירה, ומש"ה קאמר בשעת שצירה, ולא אמר בשעת שצירה ור"פ אמר הלכתא אגרא ופגרא, היינו פגרא שה"י שוב בשעת שצירה, אבל לשלם כשוי דה"י שוב בשעת שצירה אסור, דזה גרוע הרבה ממחנה ש"ה להיות כשואל כמ"ש הפ"י ז"ל וכנ"ל, וב"כ מקילין לשלם כמו שה"י שוב בשעת שצירה, וע"כ שפיר מקשה אטו במנהגא חלי מילתא כיון דלית הלכתא הכי, ומשני משום דבמחנה תניא וכו', דהנה צברייתא תנא השם פרה, ובשם פרה כתב הש"מ ז"ל לעיל במתני' דאסור לעשות צב מלאכה תדיר דמכחשת, וא"כ סתמא צפרה לריך לשלם כמו שה"י שוב בשעת משיכה, וגם לכאורה מוכח הכי מהצרייתא מדהנא פרה צברייתא, ולא נקיט ספינה דדרכו להתקלקל צמים כמ"ש תוס' ד"ה דקא מקבלי, משמע דאפי' בדבר שאין דרכו להתקלקל וצריך לשלם כמו שה"י שוב בשעת משיכה, ורק זולא ויוקרא מקבל ג"כ מותר, ואף דר"פ ורב אמרי דוקא בספינה, שמעינן דהלכתא דוקא לשלם כמו שה"י שוב בשעת שצירה, מ"מ כיון דבמתני' תנא דמותר להחנות דישלם כמו שה"י שוב בשעת שצירה, הו ליכא לבעל המנהגא, וכמו שכתב המ"א ז"ל בסי' תר"ץ סעי' כ"ב בשם תשובת הרמ"א ז"ל שכתב בשם מהר"ק ז"ל דאם נמנא המנהג באחזקו פוסק אין לבעול אפי' בשעת הדחק, וכתב בשם הרא"ש ז"ל אפי' רוב דיעות ס"ל אסור והתלמוד מסייע לכו והמנהג צנוי על פי פסיקתא או ספרי חלונים אמרי מנהג עוקר הלכה יע"ש, ומש"ה אמרי הכא משום דבמתני' תניא כמנהגא דב"כ אף דלית הלכתא הכי מ"מ לא מנינו למעק מנהגם.

או י"ל דהנה תוס' ז"ל ד"ה דקא מקבלי מפרשי דהא דמקבלי זולא לא מהני רק דלריך לקבל ג"כ חסרון קלקול הספינה שדרכו להתקלקל, וע"י במהרש"ל ובמהרמ"ל ז"ל שם בתוס' ז"ל שכתבו ה"ה בשם פרה ז"ל דמקבל ג"כ פחתה יע"ש. וע"י בש"מ ז"ל דיש פוסקים חולקין וס"ל דסגי בזולא לחוד [וע"י מ"ש בש"ד שם בתוס' ז"ל בסמוך]. ולפ"י י"ל הא דאמר רב ור"פ ספינה אגרא ופגרא, ולא אמר סתמא אגרא ופגרא ויהי קאי ע"כ דברים, אלא דאשמעינן דוקא דומיא דספינה דהוי פחתה, ולא צפרה וכיוצא צב דליכא פחתה, וע"י אמרי נהגי ב"כ אגרא וכו', כלומר בני הכפרים, וכמ"ש הש"מ ז"ל דיי"מ הכי דלא כרש"י ז"ל שפי' צנוי הספינות, רק צנוי הכפרים ונהגים בכל דבר אגרא ופגרא, אפי' בדבר דליכא פחתה, וסומכים רק על קצלת הזולא לחוד, וע"כ מקשה אטו במנהגא חלי, כיון דר"פ אמר הלכתא רק בספינה, ומתחן כיון דבמתני' תניא אפי' צפרה דליכא פחתה, א"כ ס"ל דסגי בזולא לחוד, ע"כ ליכא לבעול מנהגם וכנ"ל.

וודאי לא שייך בהאי הנאה דינא עלי קול, רק דוודאי הוא מלוה גבי רק השכר הוי ריבית, ולפ"י ניהא דנקיט ספינה, ולא אמר סתם אגרא ופגרא, אלא דנקיט לריבית דאפי' בספינה מותר אגרא ופגרא, וע"כ מקשה ל"ה ר"כ ור"א בספינה אמאי יהי מותר אגרא ופגרא.

אמנם י"ל הא דמקשה ר"כ ור"א ושחק רב, ובאמת יש להקשות כיון דלא שמיט ל"ה לרב הא דתניא, א"כ מאי אמר אגרא ופגרא, וע"י בש"מ ז"ל שכתב דליכא לפרש הא דשחק רב משום דלא ידע להשיב יע"ש, וא"כ קשה מאי ס"ד דרב, וי"ל דהנה רב ושמאל פליגי בכתובות דף נ"ב ע"ב, ובצ"צ דף קנ"ב, במחנה ש"מ שכתב צב מחנה צריא, דרב אמר תרכיניהו אחרי רכשי, ושמאל אמר לא ידענא מה אדון צי, וכיינו דרב ס"ל אפי' דסתרי הנהו תרי לישנא ס"ל לרב דאמרי תרווייהו ואמר דאמר תרווייהו למעליהו, ושמאל ס"ל כיון דסתרי אהדדי, אמרי דילמא כוונתו רק אחד ולא לאידך יע"ש.

ולפ"י י"ל ה"כ הכא דאמרי אגרא ופגרא, אפי' דסותרים אהדדי, מ"מ לרב אמרי תרווייהו דוקא, והוי כמחנה שוכר להיות כשואל ומהני, ועיקר אמרי דכוונתו להוי כשוכר רק דמחייב נפשי' ג"כ להוי שואל ולחייב באחריותו, ולא אמרי דכוונתו להוי כשואל וזה הוא עיקר ולא יוכל ליתן שכירות אח"כ רק כוונתו על שניהם, ור"כ ור"א ס"ל כהלכתא כשמאל דלא ידענא מה אדון צי דמשמע כוונתו רק על אחד, ולא נוכל לומר רק על אחד בשני דברים הסותרים, וע"כ יקשה אי אגרא לא פגרא ואי וכו', כיון דסותרין אהדדי א"א לומר תרווייהו, ורב שחק דלשיטתו ל"ק רק שביצין כוונת קושית דסצירי לכו כשמאל, וע"כ שחק ולא חש להשיבם, ולשיטתם לא ה"י יודע להשיב וע"י אמר ר"ש לא שמיט לרב הא דתניא, דאי שמיט ל"ה א"כ מותר זה ולא סותר כלל, א"כ ה"י יכול להשיב להם גם לשיטתם.

או י"ל דהנה לעיל דף נ"א ע"ב אמרי אמר אבוי אלא מחורחא דרב הוא דאמר כר"מ דמתנה ע"מ שכתב בתורה אפי' בדבר שצממון התנאי בעל, ולפ"י י"ל דהאי דהכא אגרא ופגרא, הוי כמחנה ע"מ שכתב בתורה, ואף דאמרי מחנה ש"ה להיות כשואל, הכא לא יכול להתנות כמ"ש הש"מ והפ"י ז"ל וכמ"ש לעיל, והוי כמחנה ע"מ שכתב בתורה דדבר שצממון, וע"י בש"ך יו"ד סי' קע"ז בס"ס דעות חלוקים אי ריבית הוי דבר שצממון או איסורא יע"ש, וע"י לעיל בתוס' דף נ"א ע"ב ד"ה צמה שיטת ר"ח ותוס' ז"ל לענין חונאה, וא"כ ה"ה ריבית, ולפ"י י"ל דהא האי דאגרא ופגרא, כמחנה ע"מ שכתב בתורה, ורב ס"ל כממורא דרבא לעיל דרב אמר כר"י, וע"כ שפיר אמר אגרא ופגרא, דהיינו דהוא שוכר ושוכר פטור מאחריות, והוא מתנה שיהי שוכר שחייב באחריות, וכדאמרי לקמן דף ל"ד מתנה שואל שיהי פטור, דאמרי דהוי מחנה ע"מ שכתב בתורה, והא דאמרי הכס מעיקרא לא שעבד נפשי, היינו שם לפטורא אבל לחיובא אמרי לקמן במאי באמירה, ואף דאמרי בהאי הנאה דנפק עלי קלא דמהימנא הוא, י"ל מ"מ כיון דמתנה פטריה לא יוכל להתחייב עצמו נגד התורה, ואף דאמרי לקמן בהי"א הנאה יכול להתחייב, י"ל דס"ל כהילכתא דמתנה ע"מ שכתב בתורה, וע"י בתוס' כתובות דף נ"ו ד"ה כר"י מקודשת, שכתבו דהאי דמתנה ש"ה להיות פטור משבועה ושואל להיות פטור, היינו משום דכל הנאה שלו משועבד לגמרי וכן שאר שומרים וא"כ תלוי צשיעבוד השומר, וע"כ כשאנו משעבד לא מחייב, משא"כ במקדש ע"מ שאין לה עלי שאר כסות אף דלא משעבד מעיקרא, מ"מ הוי מחנה ע"מ שכתב בתורה יע"ש בתירוצו השני, ולפ"י במחנה שוכר לחייב עצמו, יכול להתנות להתחייב יותר ממאי שחייבתו תורה, וכשמחנה המשכיר עמו וודאי הוי מחנה ע"מ שכתב בתורה, וא"כ לר"מ לא מהני, ור"כ ור"א ס"ל כאבוי לעיל דרב ס"ל כר"מ, וע"כ הקשה לרב שפיר אי אגרא לא פגרא וכו', דהא הוי מחנה ע"מ שכתב בתורה, ורב שחק, א"כ, לרבא לא חש להשיב, ולאבוי לא ידע להשיב.

או ויל' דר"פ מתיר בספינה אפי' לשלם פגרא כמו שהי' שזה צעת שכירות כמ"ש הפ"י והש"מ ז"ל הנ"ל, ועי' אמר ונהגו ב"כ אגרא בשעת שכירות ופגרא בשעת שכירה, כלומר שמשלם רק כמו ששור בשעת שכירה שמתמירין עליהם ולא שקלי פגרא בשעת שכירות, ומקשה אע"פ במנהגא חלי' מילתא, כיון דהלכהא דמותר ליתן פגרא אפי' כמו שהי' שזה בשעת שכירות, א"כ הוי מנהג צעטות, ומשני כיון דמתני' תניא, וא"כ אמאי נהגו הם להחמיר, ועי' עשו למגדר מילתא, דלא יבואו לידי איסור ריבית, וא"כ שפיר אשמעין מנהגם, כיון דהוי מנהגם משום גדר, נפ"מ במנהגם לידע דגם צניהם לא יכולין לשנות עוד ולעבד כצרייתא, וכמ"ש המ"א ז"ל צ"ל חס"ה סעי' ד', או נפ"מ לאחרים הבאים לשם לריבין להחמיר במנהגם כמ"ש שם המ"א ז"ל בשם הר"ה"ס צסמ"ג ז"ל ע"ש.

שם. אמר רב עקי' א"ש מעות של יתומים מותר להלוותם בריבית, א"ל ר"ג משום דיתמי נינהו ספינה לכו איסורא יתמי דאכלו וכו'. ויל' דמאי ס"ד דרב עקי' להחמיר ריבית קלוזה ביתמי, לפי מ"ש המפרשים ז"ל דכוונת ר' עקי' הי' על ריבית קלוזה, ועי' מ"ש הש"מ ז"ל דזה. ויל' דהנה הר"ן ז"ל בקדושין דף כ"ז גבי הא דאמר ר' שמואל ז"ל עקיבא דיד עניים הוא, ומסופק גבי אפטרופוס אי הוי כיד היתומים או לא יע"ש, ולפ"י ז"ל דהנה המרדכי ז"ל כתב שיעת רש"י ז"ל דריבית ע"י שליח מותר דלא אסרה תורה אלא בריבית הבא מיד לזה למהרה, ועי' צו"ד ס"י קס"ה ע"ש צ"ע ובע"ז, ועי' במשנה למלך צ"ח הלכה י"ד ועי' מ"ש לעיל, ולפ"י ז"ל דרב עקי' ס"ל כשיטת הסוברים דאפטרופוס לא הוי כיד היתומים, וא"כ הוי ריבית ע"י שליח וס"ל דמותר כשיטת רש"י ז"ל, ור"ג ס"ל כמסקנת הר"ן ז"ל שם דגם דאפטרופוס אמרי' ידו כיד היתומים, ועי' מקשה משום דיתמי נינהו ספינה לכו איסורא.

או ויל' דהנה שיעת הר"ה"ס ז"ל הוא דמהני צקיבל פתחא לחוד בלא יוקרא חולא, ועי' במהר"מ ז"ל בחו"מ ד"ה דקא מקבלי, ולפ"י הא דמר שמואל לא הוי מקבל זולא רק חוסבא דנחשא, דלא כמ"ש תוס' ז"ל, ולפ"י לר' עקי' דלא ידע מקבלת חוסבא דנחשא, א"כ הוי ריבית קלוזה, ולשיטת תוס' ז"ל ושאר פוסקים דס"ל דצעינן תרווייהו קבלת יוקרא חולא ופתחא ז"ל הא דאמר ר' עקי' מעות של יתומים מותר להלוות בריבית, היינו אצק ריבית, וס"ל כשיטת רש"י ז"ל צסמ"ד דמפרש על הא דאמר ר' אשי חזינן גצרא דמשפי נכסי וכו' ונתני' לו צבי דינא קרוב לשכר דפי' דצעינן צ"ד מעטס הפקר צ"ד, ועי' צ"ח וצמרדכי ז"ל שכתבו לשיטת רש"י ז"ל דאצק ריבית אסור ביתומים, רק צצ"ד מותר משום הפקר צ"ד, ושמואל נתן לחוד בלא צ"ד, ועי' פי' דסובר שמואל ביתומים אצק ריבית, וא"ל ר"ג האי' לאו ריבית כלל הוא.

או ויל' דהנה המפרשים ז"ל מקשין לעיל אי אגרא לא פגרא, הלא מחנה ש"ח להיות כשואל. והנה לא הצנתי קושיתם כלל דמ"ל צאמא דמתנה שוכר להיות כשואל, דלמא דוקא ש"ח חנא לקמן דף ל"ד ע"א דמתנה להיות כשואל, דמ"ש אינו נוטל שכר ולא הוי כריבית כלל, אצל בשוכר דנותן שכר מ"ל דמותר, ומש"ה מקשה אי אגרא לא פגרא, והא דפסקו הפוסקים דגם שוכר מתנה להיות כשואל, היינו בחר דמוקמינן הכא דמותר לקבל אגרא ופגרא כיון דלא נעשה דמים מחיים, וכן משמע מדברי מרדכי ז"ל שכתב דמהבא שמעין דמתנה שוכר להיות כשואל יע"ש.

אמנם הכא ז"ל דהכא אמרי' תקול ויכ"ז תקול ושקיל שקיל אגרא וכו' משמע דמשיקרא התנה עמהם פתחא דהא אמר שקיל ויכ"ז וכו' משמע דהא הוי משיקרא ואח"כ אמר שקל אגרא, משמע שאחר התקילה לשלם פתחא התנה עמו ליתן שכר, ולפ"י ז"ל אף דשוכר מותר להתנות, היינו כשהי' תחילה שכירות יכול להתחייב יותר, כיון דצאמא הוי שוכר, משא"כ כשמתחילה הוי שואל עלי' א"כ הוי גבי מלוה, הו' אסור ליקח ממנו שכר דהוי ריבית, ומש"ה מקשה אי אגרא לא פתחא וכו'.

ולפ"י ז"ל דצרי רש"י ז"ל שפי' אי אגרא לא פתחא, למה נותנין שכר הו"ל ומקבלין עליהם השוכרין פתח נחושתה עכ"ל. ויל' דמאי פירש למה נותנין שכר, הלא על אגרא לא פתחא הו"ל איפכא כיון דמשלמים אגרא למה קיבלו הפתחא, ולפ"מ ז"ל כיון דמשיקרא קבלו פתחא ואח"כ כתבו ליתן אגרא, ועי' פרש"י ז"ל אי אגרא וכו' דשיקרא הקושי' קאי על אגרא, וי"ח אי אגרא לא יוכלו לקבל עלי' פתחא, וא"כ כיון שקיבלו עליהם פתחא משיקרא הו' לא מלי ליתן אגרא, ועי'.

שם. ח"ר קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע קרוב להפסד ורחוק להפסד חסיד קרוב לזה ולזה או מידת כל אדם וכו'. הקשה הש"מ ז"ל לפרש"י ז"ל דפי' גבי יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד דאין מקבלין הפסד כלל וקרוב לשכר שנוטלין חלק צדקות, א"כ הא דאמר ר' ה"א קרוב לזה ולזה, היינו מחנה שכר ומחנה הפסד, א"כ אמאי אמרי' זו מידת כל אדם, הלא זה אסור, ועוד מאי דאמר ר' קרוב להפסד ורחוק לשכר היינו דמקבל כל ההפסד ופתחא מחני שכר, א"כ אמאי קרי ל' חסיד זה חסיד שועה יע"ש. ויל' דהנה הגהות אשר"י ז"ל פי' על הא דאמר ר' קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע אפי' יוקרא חולא על הנותן אינו מועיל יע"ש, ולפ"י ז"ל לפרש הכי, קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע אפי' מקבל עליו זולא כמ"ש הגהות אשר"י ז"ל, קרוב להפסד ורחוק לשכר היינו בתלחא שכר ופגרא הפסד וקיבל עליו יוקרא חולא, א"כ זולא הוי יותר משאר צדי אדם דלא מקבלי זולא, וגם חסיד שועה לא הוי צדי, וקרוב לזה ולזה, היינו מחנה שכר ומחנה הפסד, וקיבל עליו זולא, חולא לחוד מהני לשיטת רש"י ז"ל, וכמ"ש הגהות אשר"י ז"ל דלרש"י ז"ל מהני יוקרא חולא היכא דמקבל אגרא ופגרא, א"כ ה"ה במחנה שכר ומחנה הפסד ז"ל דמהני לרש"י ז"ל.

או ויל' דהנה הרמב"ם ז"ל צפ"י ה"ג מהלכות שלוחין ס"ל דלר"י לקבל הנותן תלחא שכר ותרי תלחא הפסד עי"ש צכ"מ וה"ה ז"ל, ולפ"י ז"ל קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע, היינו פלגא שכר ופלגא הפסד, ופלגא שכר נקרא קרוב לשכר דריוח מלי יותר בעיסקא מהפסד כמ"ש הש"מ ז"ל, קרוב להפסד ורחוק לשכר, היינו תלחא שכר ותרי תלחא הפסד, ז"ל לשיטת רש"י ז"ל דסגי בתלחא שכר ופלגא הפסד כשיטת הרמב"ם ז"ל, וכן משמע דשיטת רש"י ז"ל הכי הוא גבי עובדא דר' עיליש לעיל, קרוב לזה ולזה, היינו תלחא שכר ופלגא הפסד כיון דריוח מלי יותר מהפסד נקרא תלחא שכר ופלגא הפסד קרוב לזה ולזה, וזה מותר לשיטת רש"י ז"ל, ומי שעושה כשיטת הרמב"ם ז"ל לשיטת רש"י ז"ל לא נוכל לקרותו חסיד שועה רק חסיד.

או ויל' עפ"מ הע"ז ז"ל צו"ד ס"י קע"ז סעי' דהיכא דהיכא דמרווח יותר ע"י פלגא פקדון צחני מלוה שלו מאלו הי' לו רק פלגא המלוה מותר בפלגא שכר ופלגא הפסד יע"ש, ולפ"י ז"ל דהכא איירי בה"ג דיש לו ריוח יותר ע"י פלגא פקדון, וא"כ מותר בפלגא שכר ופלגא הפסד, ועי' אמר אי הוי קרוב לשכר ורחוק להפסד, דאינו מקבל הפסד רק פלגא שכר, אף דהוי ריוח להמקבל בפלגא מלוה מ"מ אסור ונקרא רשע, וקרוב להפסד ורחוק לשכר היינו תלחא שכר ופלגא הפסד, אע"ג דיש לו ריוח בפלגא פקדון א"כ מותר בפלגא שכר והוא לא נוטל רק כשאר עיסקא תלחא שכר נקרא חסיד, כדי שלא יחליף הדבר בשאר עיסקא, וקרוב לזה ולזה היינו פלגא שכר ופלגא הפסד זו מידת כל אדם כשיטת הע"ז ז"ל כיון דבא לו ריוח מפלגא פקדון.

שם. א"ל רבה לר' יוסף בני זחי דיתמי היכי עבדינן א"ל מוחצין וכו' א"ל והא קא בלי קרנא וכו' א"ל מר היכי עבדינן א"ל צדקין גצרא וכו'. ויש להקשות, מאי א"ל ומר היכי עבדינן, הלא רבה שאל לו היכי עבדינן א"כ לא ידע ומה שאלה ומר היכי עבדינן, וגם מה השיב לו רבה צדקין גצרא וכו', א"כ ידע היכי עבדינן ומה שאלו בתחילה לר"י היכי עבדינן. ויל' דהנה רבה ור"י פליגי לעיל דף כ"ט ע"א וצ"ח וצכ"ה דוכחי, שומר אבידה אי הוי ש"ח או ש"ש, ורבה ס"ל ש"ח ור"י ס"ל ש"ש, ובה"ה תוס' ז"ל לעיל דף כ"ט מקשה על שיטת רש"י ז"ל דפוסק כר"י מהא דאמר ר' יוסף ב"מ לוי, נחום בן אברהם משאדיק עצמו מ"ס: 245 הודפס ע"י אוצר החכמה

תוס' ד"ה מעות של יתומים וכו' הו"ל תפ"ל משום לזה וכו' עכ"ל, ע"י פ"י ז"ל דפי' דקושי' החוס' ז"ל למאי דס"ד דאייירי בריבית דאורי', אבל למאי דמסקין דאייירי באצק ריבית וודאי אחי שפיר דאצק ריבית לא שייך גבי לזה כמבואר יו"ד סי' ק"ם סי"ח יע"ש, והנה לפי שיטת הרא"ש ז"ל לעיל גבי ר' עיליש גברא רבה הוא שכתב גבי עיסקא מותר בלזה ולכא גבי איסור ריבית, ופי' המשנה למנן ז"ל בפ"ד מה' מלוה ולוה, דדוקא בעיסקא אין הלוה עובר אבל בשאר אצק ריבית גם הלוה עובר יע"ש שכתב שם הלכה ז' כן בשם מהר"ל, וא"כ י"ל דחוס' ס"ל כקצת שיטות שכתב הש"ס ז"ל בשם דס"ד ג"כ ס"ל רק באצק ריבית, והא דאמר מעות של יתומים מותר ליתן קרוב לשכר ורחוק להפסד היינו דוקא בזה"ל ולא בשאר אצק ריבית וכמ"ש הב"י ז"ל בח"מ סי' ר"ן בשם תשובת הרשב"א ז"ל, דדוקא בקרוב לשכר ורחוק להפסד מותר דהרינו לא משלם ממשות שלו רק ממשות עיסקא שמרוי' בהם משא"כ שאר אצק ריבית יע"ש, וכן י"ל לשיטת החוס' ז"ל, והא דמקשה הכא דהו"ל דלוה עובר ור"ל דס"ל כשיטת הרא"ש ז"ל ה"ל דבאצק ריבית עובר ג"כ הלוה רק בקרוב לשכר אינו עובר, והכא אמר סתם מותר להלוותם, משמע בכל ריבית דרבנן, ולפ"ז י"ל דבזה פליגי ר' ענן ור"ג, דר' ענן ס"ל כשיטת הרשב"א והב"י ז"ל שכתב ה"ל ה"ל וכפסק הש"ע סי' ק"ם ה"ל דבאצק ריבית אינו עובר הלוה, וע"כ אמר מותר להלוותם בריבית, ור"ג ס"ל כשיטת הרא"ש ז"ל ה"ל דדוקא בקרוב לשכר ורחוק להפסד מותר ללוה, ולא בשאר אצק ריבית, וע"כ אמר יתמי דאכלי דלאו דידהו, כלומר בשלמא קרוב לשכר וכו' בא הריבית ממנון שלהם ובג"ל וע"כ מותר, משא"כ ליתן להם ריבית ממנון הלוה דלאו דידהו לחלי' בתר שבקייהו, אך לפ"ז לא יהי ר"ע כהלכתא, אמנם לשיטת הרא"ש נוחא.

אמנם ח"ג דס"ל לחוס' ז"ל דר' ענן אמר על ריבית דרבנן, י"ל קושי' החוס' ז"ל, עפ"י הח"מ ז"ל ריש הלכות שבת אר"ה רמ"ז סק"ב דלדורך שבת מותר ליקח מעות בריבית, ופירשו מפרשי הח"מ ז"ל דהיינו ריבית דרבנן, ולפ"ז י"ל דלא מצי להקשות דלוה עובר, ד"ל דאייירי בגוונא דלוה מותר ליקח, כגון לכבוד שבת ושאר מצות, אמנם עכ"פ המלוה עובר, ואשמעין ר' ענן דיתומים מותרים להלוות, אמנם י"ל אף ח"ג כפי' הפ"י ז"ל י"ל עפ"י ביר"ד סי' ק"ם סק"ב דלדורך פקוח נפשות מותר, ופי' הב"י ז"ל דר"ה משובדי ע"ה שלקח מיוחס מעות בריבית לזון המאה נדיאם, וכתב דמ"מ המלוה עבד איסורא ויורס באמת ה"י רשע, רק מדלקח עובדי ע"ה ש"מ דלוה מותר ליקח יע"ש, ולפ"ז י"ל דגם הכא ר' ענן אשמעין דיתומים מותרים להלוות, ואם יאמר אחד ליקח לפקוח נפשות דאיתו עובר הלוה מותרים להלוות לו מעות יתומים.

תוד"ה דקא מקבלי עליהו חוסבא דנחשא, משמע אע"ג דמקבל הכותן עלי' זולא ויוקרא אסור וכו' אלא דוקא משום פחה והא דשרי לעיל גבי ספינה היינו וכו' קלקול הספינה, וכו' עכ"ל. הקשה המהר"ל ז"ל מ"ש ממרא דמשמע לעיל דשרי משום פחה לחוד, ועוד הקשה דבשם פרה לעיל משמע דזולא לחוד מהני, ותי' דשם איירי ג"כ דמקבל הפחת, ובמרא איירי ג"כ דמקבל זולא, והקשה על שיטת הרא"ש ז"ל דס"ל דפחת לחוד מהני ובשם פרה משמע דבעין זולא יע"ש.

וי"ל דהנה יל"ד על מאי שכתבו החוס' משמע אע"ג דמקבל זולא וכו', מנ"ל לחוס' ז"ל דאייירי דמקבל זולא, דהא לא קאמר רק שאני הכא דמקבל חוסבא דנחשא ובזולא לא איירי, וע"כ היינו טעמא דבאמת זולא לא שכיח וכמ"ש הש"ס ז"ל ופחת שכיח, וא"כ דמהני קבלת זולא א"כ ה"ל לאשמעין רבותא יותר דקובל עלי' זולא מסתמא וממילא כש"כ דמהני פחתא, וע"כ הוכיח תוס' ז"ל דזולא דלא שכיח לא מהני להפקיע איסור ריבית, רק דוקא פחתא, אמנם פחתא לחוד י"ל באמת דמהני, דפחתא שכיח ע"כ מהני להפקיע איסור ריבית, ומקשה מספינה דס"ד דחוס' דהתם לא הוי פחתא חולא וודאי לא שכיח כמו גבי ידיה, ותי' דגם בספינה

בהמפקיד דף מ"ג ר"ע ס"ל נאנסה לא, אלא ס"ל דבהנאה דמותר להשתמש לא הוי אלא ש"ש, והיינו כרצה דלר"י הוי שואל, ואין לומר דהכא דהוי שומר אבידה דכלא היתר השמיש הוי ש"ש השתא דשרי להשתמש בזה הוי שואל וכו' דאטו משום דמוסיפים שכר לשומר יהי שואל עכ"ל יע"ש, והנה בהערה"מ ז"ל שם פוסק כרצה וס"ל סברא זו דשאני גבי אבידה דכלא"ה הוי ש"ש ע"כ נעשה שואל משום הנאה השמישו יע"ש.

ולפ"ז ה"ה הכא, דהנה ה"ה קרוב לשכר ורחוק להפסד פרש"י ז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' מלוה הלכה י"ד כפי' הירושלמי, דמקבל המקבל כולה הפסד ומחאה שכר, והש"ס בשם הריטב"א ז"ל מקשה דה הוי ריבית קלוזה יע"ש, ולפ"ז י"ל דרצה ס"ל דהא אסור, רק לר"י י"ל דמותר, דהנה מ"י שלוקח מעות יתומים לשמירה בעלמא, הוי עלי' ש"ש כמו שומר אבידה, וא"כ כשמוסיפים עלי' ליתן לו עוד חצי ריוח, הוי כשואל ויכול לקבל הפסד, רק לרצה א"ל לעשות, דהא לדידי' הוי ש"ח וא"כ בחצי ריוח הוי עובר המלוה, וגם לר"י הוי ש"ש, והוי כמחאה שובר לביות כשואל ומותר משא"כ לרצה דהוי ש"ח והמעות הוו רק מלוה בכולה הפסד, אבל לר"י נחית לביות ש"ש, ומחאה כשואל עובר חצי ריוח, וע"כ מקשה רבה היכי עבדין, ולא אמר היכי נעבד, רק דמקשה דהוא לשיטתו לא מצי למעבד תיקון, ור"י לא נחית לזה וסובר דהשאלה הוי ג"כ לר"י רק דיש לרצה מעות שאל היכי יעשה בזה, וא"ל מוהצין להו צי דינא ויהיבנא להו זוזא זוזא, והיינו דגם הוא עושה כן, ומש"ה יהצין להו, דהוא נותן כן, א"ל א"כ קא מכליא קרנא, א"ל ומר היכי עבד, כלומר וכו' יש פעולה אחרינא לזה, א"ל נוכל למעבד פעולה קרוב לשכר ורחוק להפסד, רק לשיטתו א"ל לעשות כן, ולא השיב ר"י כלל כי לשיטתו נוחא.

או י"ל דמשקרא לא ידע רצה לשיטתו פעולה, רק מדא"ל ר"י מוהצין צי דינא, א"ל א"כ הו לא נריך אפי' לשיטתו, דגם לדידי' נוכל ליתן קרוב לשכר ורחוק להפסד כיון דהוי צי דינא הו הוי הפקר צ"ד כמ"ש רש"י ז"ל בסמוך, וא"כ מותר גם לרצה. וי"ל דהוי ס"ל ג"כ דהוי אצק ריבית, רק דס"ל דגם באצק ריבית אסור כשיטת רש"י ז"ל, וע"כ מקשה ולר"י נוחא כמ"ש, וכיון דא"ל צי דינא א"ל א"כ נוחא גם לשיטתו.

או י"ל דהנה הפ"י ז"ל מפרש לשיטת הסבורים דלא נקטינן מיני' דהבא פריבא רק מניחין אלא המקבל רק משום דידעין דהוא עשיר נותנין לו מעות יתומים, והקשה ז"ל הא נשקול מיני' משכון ונוכל ליקח אפי' דבר מסוים ותי' דעל עיסקא אין נותנים משכון, ולפ"ז י"ל אף ח"ג כשיטת אחרים דלוקחין המשכון מ"מ לא יתן המקבל משכון על כל העיסקא רק על חצי מלוה ולא על חצי פקדון, ולפ"ז י"ל דיתומים אף דיתן משכון, מ"מ ליתן משכון על כל המעות ויהי כל המעות מלוה דהיינו שיקבל כל ההפסד זה וודאי לא ימלא אדם כלל, אמנם אם יתן מעות יתומים בחזרת עיסקא כשאר עיסקא נוכל למצוא, וזה שאל רבה היכי נעבד, א"כ שיטתו המעות בחזרת עיסקא בחלתא שכר ונקבל משכון בעתון על כל המעות, או נקבל משכון בעתון על חצי לחוד ויתן המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד, ור"י דלא הצין שאלתו, וסובר דעל משכון לא נמלא כלל בעיסקא, וע"כ א"ל מוהצין צי דינא ויהיבנא להו זוזא זוזא, וא"ל מכליא קרנא, א"ל א"כ היכי יכול למעבד מר, א"ל דעתי ליתן המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד וליקח רק משכון על פלגא, ולשיטת רש"י ז"ל ושאר מפרשים ז"ל שכתב הפ"י ז"ל דלא נעלין משכון כלל מהם כנ"ל, א"כ י"ל דהוא אמר מועב ליתן בקרוב לשכר וכו' לאיש עשיר, ולא ליעול משכון כלל, וזה דעת רבה רק דשואל ר"י אם נעבד הכי אי יש לו פעולה יותר לעשות על משכון וא"ל דהוא אומר ליתן זוזא זוזא ורצה לא נוחא ל"י בזה דהא מכליא קרנא, וכיון דהשיב לו מכליא קרנא ע"כ דיש לו פעולה אחרת, וא"ל דיש פעולה דיתומים מותר בקרוב לשכר וכו', רק דשאלתו, אם מותר בזה כיון דאין לו משכון, ור"י לא השיב וקיבל ממנו זה ע"כ פסקין הכי ובר"א, וע"י.

אלא ע"כ דפי השטר הוא או פלגא באגר או פלגא בהפסד יע"ש, ולפי"ז ה"ה אם קיבל הנותן זולתו כי ר' עיליש מפרש בשטר שלא יבא לידי טעות, ועי' מ"ש לעיל להרן קושיהם משמא קאן דינר, ועי' בש"מ ז"ל שם עוד תרומים, וי"ל דתוס' ז"ל ס"ל כשאר תרומים שם.

או י"ל שתוס' ז"ל אזלי לשיטתם לעיל שפי' דרבא אמר פלגא באגר או פלגא בהפסד ובשטר לא כתב הכי וע"כ השטר פסול יע"ש, ולפי"ז י"ל דמקשה תוס' ז"ל אמאי פסלי רבא לשטרא שמא החנו לקבל זולת כיון דמהני בזה סתמא וודאי כך ה"ה שזה דבר מוטע דלא שכיח וע"כ לא כתב בשטרא ולמה פסלו לשטרא, ודוחק.

ד"ה אתא מרי וכו' ואי חיישינן דילמא מודה לי המקבל אי"כ דהבא פריבא נמי ניחוש וכו', עכ"ל, וי"ל דהא הכא אמרי דחיישינן שמא באמת פקדון הוא ויחיד סימני ושקיל, משא"כ דהבא פריבא לא מפקדינן לאחר משום דלית צ"י סימנים צגווייהו וכמ"ש רש"י ז"ל, וא"כ בשלמא בדבר מסוים חיישינן שמא פקדון הוא ויחיד המפקיד סימני והמקבל עיסקא יודה לו שחרי אמת כך הוא, משא"כ דהבא פריבא דודאי אינו פקדון רק דניחוש לקנוני של שקר מה"ט ניחוש, וי"ל דהא דודאי כשצ"ד לוקחין הדבר מסוים למשכון צריך לחקור אללו אם הוא שלו, והוא צריך לומר דשלו הוא ושלא של פקדון, וא"כ כשיצא אחר ויעטן דשלו הוא ופקדון ה"ה אללו, ויחיד סימני והוא יודה, אי"כ היעשה לצ"ד בשקר, אי"כ גם דהבא פריבא ניחוש לשקר ויודה אח"כ, אמנם לפרש"י ז"ל דהבא פריבא לא מפקדינן כלל, י"ל דודאי שלו היא, ולשקר בקנוני שניכר לבני אדם השקר לא חיישינן כלל, וזה ה"ה כאן סבדי דשלו היא, וכמו דאמרי לקמן דף פ"א ע"ב כהאי גבא דשכר חמור והלך בנבר פקוד וליבא מים, ואף ד"ל דלא ה"ה מים בנבר נרש, מ"מ לא שכיח הוא ה"ה כאן סבדי, וכן בכל אן סבדי ה"ה רק על מילתא דלא שכיח, ואן סבדי ס"ל לתוס' ז"ל דה"ה כעדים וכמ"ש בסמוך בתוס' ז"ל.

אמנם על פירוש התוס' ז"ל הקשה הפ"י ז"ל דמה"ט נאמין ליה לומר דאינו שלו, הלא הלכה פסוקה היא דאין אדם נאמן בהודאתו לחייב לאחרים יע"ש, וי"ל דהנה יש להקשות על הא דאמרי יחיד סימני ושקיל, והלא אמרי לעיל דף כ"ז ע"ב בסוגי דסימנים א"א סימנים דרבנן הטעם דניחא ל"י לבעל אבידה וכו' יע"ש, וא"כ האי טעמא למפקא ממונא מיתומים וודאי לא מהני סימנים, ועוד קשיא לפמ"ש הפ"י ז"ל בכתובות דף י"ב ע"ב, דסימנים מהני רק כיון דליבא חזקה להמונא, וכן כתב הג"י כאן דמש"ה לא מהני סימני למשקל יע"ש, וא"כ מנ"ל דמהני סימני להוציא ממון, וי"ל דחיישינן שמא יחיד סימן מוצהק דמהני אפי' בגט וכדלעיל דף כ"ז וסימן מוצהק לכ"ע ה"ה דאורייתא כמבואר לעיל שם בפוסקים ז"ל, ועי' מקשה תוס' ז"ל הלא יכול למעטן לקוח ולא מהני אפי' סימן מוצהק כיון דשלו ה"ה מקודם יכול לטעון כל הסימנים אפי' מוצהק, ואף דגם צשלו לא שכיח להיות צקי בסימנים מוצהקים עכ"פ כיון דטוען לקוח הוא ואף שהוא טוען צרי וסימן מוצהק לא עדיף משאר סימנים ולא מהני להוציא ממון וכמו דלא מהני סימני למשקל, ועי' כתבו וכו"ה דיודה לו, וכיון דאינו טוען לקוח מהני סימנים מוצהקים שלו, אף להוציא ממון, ואף בהודאתו לא מהני לחוב לאחרים, מ"מ לא ה"ה הודאה כלל, והודאתו ה"ה כלל הודאה, וא"כ לא ה"ה כאן כלל, ותו מהני סימן מוצהק שלו, ועי' מקשה א"כ דהבא פריבא ניחוש שמא יודה לו והוא יתן סימן משקל, ויחייב א"כ סימנים דאורייתא, אי"כ יבני בהודאתו ולסימן שאינו מוצהק נמי, וא"ה דדוקא סימן מוצהק מהני להוציא משא"כ בדבר שאינו סימן מוצהק לא מהני בהודאתו, אי"כ ניחוש שמא הגיד לו, וא"כ וודאי לא ה"ה סימן מוצהק שלו יותר מאינו מוצהק דהבא פריבא, כיון דאיכא חששא דהודאה, וודאי לא עדיף מיני וא"כ אמאי מהני, אלא ע"כ דלא חיישינן כ"כ לשקרים רחוקים, אי"כ מסתמא כיון דאמר לצ"ד דשלו היא דודאי אמת הוא ולא ישקר.

איירי בקיבל פחתא, ופחתא אחד מהני וכשיטת הרא"ש ז"ל, ומש"ה מהני גבי מרא פחתא אחד, חולא אחד לא מהני משום דלא שכיח, ולא מקרי קבלת אחריות כלל, משא"כ בשם פרה דבפרה פחתא לא שכיח כולי האי וכמ"ש למעלה בשם הש"מ ז"ל, חולא י"ל דשכיח דודאי גם בצבחות וע"כ י"ל להיפך דקבלת זולת מהני וקבלת פחתא לא מהני.

ומה שמקשה הפ"י ז"ל על המהרמ"ל ז"ל דממרא ל"ק דשם במרא לא קיבל עליו השוכר אחריות אונסין וע"כ מהני קבלת הפחת לחוד יע"ש, י"ל דמהרמ"ל ז"ל הוכיח מדכתבו תוס' ז"ל לעיל ד"ה מרא, דאפי' נתון המרא להוציאו ולעשות ממנו כל חפצו אעפ"כ מותר ליקח שכר עכ"ל, משמע דאחריות אונסין על השוכר, כיון דמותר להוציאו דודאי אחריותו עליו, ואף שכתבו תוס' ד"ה אגור, דר"ה קיבל עליו אונסין, משמע דה"ה במרא דילוף מיני איירי בה"ג, י"ל דודאי ידע ר"ה החילוק שבין מרא למעשה, רק דס"ל כיון דממרא מותר אפי' שקיבל השוכר חיוצא דאונסין, עכ"פ יש להחיר בממרא כשמקבל המלוה עליו אחריות אונסין, ובג"ה פריך עלי דאפי' במרא קיבל עלי אונסין עדיף ממועו שקיבל עלי המלוה חיוצא דאונסין.

בא"ד ומכאן קשה לפי הריב"ן ז"ל שפי' לעיל דמותר ליתן וכו' כיון דמקבל נתון עלי יוקרא חולא דא"כ למה וכו' ועוד דאמרי וכו' חרי חילתא בהפסד וכו' לקבל עליו הנותן זולת וכו' עכ"ל. ויש להקשות מה מקשה מהבא על שיטת הריב"ן ז"ל, דריב"ן לא קאמר רק במקבל עליו קרוב לשכר, דלא ה"ה וודאי שכר דשמא לא יריוח משא"כ הכא דהמקבל דודאי שילם שכר אי"כ ה"ה וודאי ריוח לא מהני ספק זולת רק עם פחתא, משא"כ בקרוב לשכר דה"ה הריוח ספק ע"כ ס"ל להריב"ן ז"ל דמפני קבלת אחריות דזולא דה"ה ג"כ ספק, ועוד יש להקשות לפמ"ש לעיל שיטת הרשב"א ז"ל דביתומים מותר להלוות בקרוב לשכר ורחוק להפסד דוקא ולא בשאר אצק ריבית, דבקרוב לשכר ה"ה הריוח ממועו של ביתומים ולא ממועו הלוה כנ"ל, וא"כ הריבית של הקרוב לשכר קל משאר אצק ריבית, וא"כ י"ל דהריב"ן ז"ל מתיר בקבלת זולת לחוד רק בקרוב לשכר ורחוק להפסד, משא"כ הכא דדידי י"ל דלא מהני קבלת זולת לחוד.

וי"ל דקושיא התוס' ז"ל הכי הוא, דהא ביתומים קול משאר בני אדם, וזהם מותר אצק ריבית, וא"כ י"ל דהכא דאיירי ביתומים, אי"כ י"ל דאף דדיקנוני מותר בקבלת זולת רק בקרוב לשכר ולא בשאר ריבית, וגם לא ריבית דודאי כנ"ל, מ"מ ביתומים יש להחיר בכל ריבית ע"י קבלת זולת, ויש לפרש דתוס' ז"ל ס"ל כשיטת הרשב"א ז"ל ה"ה דביתומים מותר רק בקרוב לשכר, אמנם לשיטת הריב"ן ז"ל יש להחיר בכל ריבית ע"י קבלת זולת, וא"כ אמאי אמר ר"י דמותר מעט חוסכא דנחשא ומותר אפי' דיקנוני, לאשמעינן רבותא עפי' דמותר ביתומים משום קבלת זולת דה"ה רבותא עפי', וממילא ידעינן דבגדולים מותר בקרוב לשכר ע"י קבלת זולת כשיטת הריב"ן ז"ל, ומדלא משמע הכי הוכיח דלא כהריב"ן ז"ל, ואין לומר דאולי ה"ה כך דקיבל עלי חוסכא דנחשא, וכמ"ש המפרשים ז"ל להקשות דאמאי לא פריך דה"ה אצק ריבית ומותר ביתומים ותרצו דאמת קפריך, דא"כ לא ה"ה מוכיח תוס' ז"ל כלל דלא כהריב"ן ז"ל דלאשמעינן צולא לחוד, כיון דבאמת קיבל חוסכא, אמנם לפ"ז צריך לומר דתוס' ז"ל ס"ל ביתומים דה"ה מותר רק בקרוב לשכר כשיטת הרשב"א ז"ל וכמ"ש צפי התוס' הקודם לזה, אמנם משיטת הפוסקים ז"ל לא משמע הכי ובפרט לפי הפ"י ז"ל לעיל שכתבנו ולשיטתו ל"ע.

גם מה שמביא תוס' ז"ל מרי עיליש לעיל, ויש להקשות דהא לעיל ה"ה המעשה שכתב בשטר פלגא באגר ובהפסד, ומפרש רבא פלגא באגר או פלגא בהפסד, והקשו המפרשים ז"ל לעיל הש"מ ופ"י ועי' שם בשאר מפרשים ז"ל, דילמא קאן עמו דינר, ותייראו דא"כ ה"ה כתוב בשטר, ולא עשה ר' עיליש שטר סתמא דיכשלו בהם בני אדם ולא ידעו מה ויסבירו שמוחר ליתן פלגא שכר והפסד,